

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Christofer Morales

Den svenska straffrättens syn på
homosexuella handlingar mellan
män
– En rättshistorisk tillbakablick

Examensarbete
20 poäng

Per-Ole Träskman

Straffrätt

VT-05

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Metod och material	5
1.3 Avgränsning och disposition	5
2 STRAFFRÄTTENS SYN PÅ DEN SODOMITISKA SYNDEN MELLAN MÄN	7
2.1 De medeltida lagarnas syn på den sodomitiska synden mellan män	7
2.2 1608 års appendix till landslagen	8
2.2.1 Det svenska rättsmaterialet från 1600- och tidigt 1700-tal	9
2.3 1734 års lag	11
2.3.1 Det svenska rättsmaterialet efter 1734 års ikraftträdande	12
3 SLUTSATSER	14
4 1864 ÅRS STRAFFLAG	16
5 SAMHÄLLSDEBATTEN RÖRANDE HOMOSEXUELLA HANDLINGARS STRAFFBARHET.	18
6 HÖGSTA DOMSTOLENS DOMAR AVSEENDE 18:10, ÅREN 1871-1930.	21
7 SLUTSATSER	26
8 DE POLITISKA REFORMFÖRSLAGEN RÖRANDE 18:10	28
8.1 Vilhelm Lundstedts motion, RD 1933 MAK:1, Om upphävandet av 18 kap. 10 § strafflagen m.m.	28
8.2 SOU 1935:68, Promemoria angående ändringar i strafflagen beträffande straffstatserna för särskilda brott m.m.	30
8.2.1 Medicinalstyrelsens yttrande	30
8.2.2 Strafflagberedningens reformförslag	32

8.3	SOU 1941:3, Åtgärder för bekämpandet av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar	33
8.4	SOU 1941:32, Åtgärder för bekämpandet av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar	34
8.5	Kunglig Majestäts proposition 1944: 13	37
9	HÖGSTA DOMSTOLENS DOMAR AVSEENDE 18:10, ÅREN 1930-1943	39
10	SLUTSATSER	46
11	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	48
11.1	Litteratur	48
11.2	Artiklar	48
11.3	Offentligt tryck	49
12	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	50

Sammanfattning

Sexuella handlingar mellan samkönade personer betraktades under den svenska medeltiden som en av de tre sodomitiska synderna, då de stod i strid med vissa bibelskrifter. Handlingarna var dock inte kriminaliserade i den svenska straffrätten, utan det ansågs istället vara den katolska kyrkans sak att bestraffa dessa gärningar. Utifrån det studerade materialet tycks kyrkan utdömda påföljder sällan ha varit strängare än böter.

Sexuella handlingar mellan samkönade personer kriminaliserades för första gången i den svenska straffrätten genom 1608 års appendix till landslagen. Straffbestämmelsen, vilken enbart tog sikte på sexuella handlingar begångna mellan män föreskrev dödsstraff för dessa gärningar. Av det studerade rättsmaterialet framkommer att de ofta offentligt verkställda straffen påfördes såväl den aktive parten d.v.s. den som utfört den sexuella handlingen, som den passive parten vilken endast hade deltagit i brottet. Beträffande de aktiva handlingarna innefattade straffbestämmelse såväl oral stimulering som analpenetration av den passive parten. Även handlingar vilka inte innefattade någon kroppsöppningsomslutning, såsom masturbation ansågs utgöra ett brott mot straffbudet. Beträffande påföljden för dessa gärningar vittnar det studerade rättsmaterialet om att domstolarna dömde efter lagens bokstav, då gärningen bestått i analpenetration. Även arbiträra straff utdömdes av domstolarna, bl.a. då gärningen endast bestått i oralstimulation eller masturbation. Avsteg från det stadgade dödsstraffet tycks även ha gjorts då det varit fråga om ett passivt deltagande i brottet.

Under 1700-talets första år började en tystnadspolitik att bedrivas rörande de samkönade sexualhandlingarna. Tystnadspolitikens införande tycks främst ha resulterat i en förändrad syn beträffande verkställandet av de utdömda straffen. Detta då någon större förändring i praxis varken kan skönjas beträffande de kriminaliserade handlingarna eller deras påföljd. Som en konsekvens av tystnadspolitiken innehöll missgärningsbalken i 1734 års lag inte något explicit straffstadgande rörande sexuella handlingar mellan män. Detta har dock inom doktrinen inte tolkats som att någon avkriminalisering av dessa handlingar skedde i och med missgärningsbalkens ikraftträdande. Ett visst rättsmaterial rörande dessa brott stödjer även denna tolkning.

I och med ikraftträdandet av 1864 års strafflag blev sexuella handlingar mellan samkönade personer på nytt formellt kriminaliserade i den svenska straffrätten. Huvudstadgandet 18:10, vilket förbjöd ”otukt som mot naturen är” var till sin lydelse könsneutral, varför även sexuella handlingar begångna mellan kvinnor kriminaliserades. Brott mot 18:10 riskerade att bestraffas med två års straffarbete.

Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet börjar en ny teori angående orsaken till sexuella handlingar mellan samkönade att växa fram. Från att tidigare ha förklarat dessa handlingar med en hänvisning till yttre om-

ständigheter såg den nya teorins förespråkare istället till individens inre. De s.k. homosexuella handlingarna ansågs vara ett resultat av vissa individers inre natur eller könsdrift, deras homosexualitet. Vad som orakade denna sexuella läggning rådde det skilda meningar om, men tycks i den svenska samhällsdebatten vid 1900-talets början ofta ha givits en biologisk förklaring. Det var också i denna nya orsaksteori som förespråkarna för en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar hämtade sitt huvudargument. Då den sexuella läggningen inte kunde påverkas av den fria viljan skulle även handlingar, vilka företogs till följd av denna homosexualitet vara straff-fria, åtminstone om handlingarna förtagits med samtycke och begåtts mellan vuxna individer.

Det första som kan konstateras beträffande Högsta domstolens avgörande rörande 18:10, är att de alla berör sexuella handlingar mellan män. Utmärkande för Högsta domstolens avgörande avseende denna straffbestämmelse, under perioden 1870-1930, var att majoriteten av målen berörde räckvidden av rekvisitet "otukt som mot naturen är". Av Högsta domstolens avgöranden framkommer att rekvisitet vid periodens slut innefattade aktiva handlingar bestående i oralstimulation, masturbation, samt analpenetration. Att även ett passivt deltagande i en anal penetrationshandling kunde bestraffas med hjälp av 18:10 framkommer av NJA 1901 s. 440. Detta då ett econtrarioslut av de angivna domskälen leder till att ett frivilligt deltagande, där den passive parten hade känt begärelse till otuktshandlingen var ett brott mot 18:10. Av rättsfallsstudien framkommer också att 18:10 skulle tillämpas exklusivt beträffande otuktshandlingar mellan samkönade personer. Om Högsta domstolen lät sig påverkas av samhällsdebatten rörande en generell avkriminalisering under denna period är svårt att uttala sig om. Detta då underlag saknas för att göra en straffvärdejämförelse beträffande Högsta domstolens domar avseende frivilliga homosexuella handlingar mellan vuxna personer. Termer som homosexualitet eller homosexuell förekommer dock inte i något av Högsta domstolens avgörande, vilket kan indikera att Högsta domstolen inte lät sig påverkas av samhällsdebatten.

Det första politiska initiativet till en generell avkriminalisering togs genom en motion till riksdagens andra kammare år 1933. Motion efterföljdes av flera statliga utredningar beträffande de homosexuella handlingarnas straffbarhet, vilka innehöll flera gemensamma ståndpunkter. Huvudorsaken till handlingarnas förekomst ansågs i de presenterade dokumenten vara individens homosexuella läggning, vilken i de flesta fall var medfödd. Dock ansågs även yttre omständigheter kunna leda till ett utvecklande av denna sexualitet. Speciellt mottaglig för dessa yttre omständigheter ansågs barn och ungdomar vara, då de inte uppnått fullständig sexuella mognad. Den faktor som framförallt ansågs kunna leda till homosexualitet var den egna upplevelsen av homosexuell samvaro. De statliga utredningarna förespråkade därför en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar, men ansåg att en högre skyddsålder skulle införas beträffande homosexuella handlingar i jämförelse med de heterosexuella.

Även de argument som framfördes i de olika dokumenten, för en generell avkriminalisering var tämligen lika. Bl.a. poängterades att ett frihetsberövande straff eller ett hot om sådant straff inte skulle avhålla en homosexuell person ifrån att företa dessa handlingar. Detta då grundorsaken till detta beteende, personens homosexualitet, inte skulle påverkas av ett straff eller ett straffhot. Ytterligare ett argument som förekom i de statliga utredningarna, tog sin utgångspunkt i ett resonemang om social skada. I utredningarna föreslogs att endast homosexuella handlingar, vilka kunde leda till skada för sin omgivning, skulle vara fortsatt kriminaliserade. Då frivilliga homosexuella handlingar begångna mellan vuxna personer, vilka uppnått en sexuell mognad, inte ansågs medföra någon större fara för social skada, skulle dessa avkriminaliseras.

Under perioden 1930-1943 rörde flertalet av Högsta domstolens domar avseende brott mot 18:10, de kriminaliserade gärningarnas påföljd. Detta bl.a. till följd av juristernas och läkarnas skilda uppfattning i denna fråga. Beträffande de handlingar som omfattades av rekvisitet "otukt som mot naturen är" vid periodens slut, framträder inte några väsentliga skillnader från den tidigare periodens utarbetade praxis. Indikationer på att Högsta domstolen hade tagit intryck av det politiska arbetet med en generell avkriminalisering framkommer vid en jämförelse av Högsta domstolens domar avseende 18:10, och motionen samt de statliga utredningarna vilka behandlade denna fråga. Bl.a. indikerar Högsta domstolens påföljdsval samt straffvärdebedömning en förändrad syn hos Högsta domstolen beträffande frivilliga homosexuella handlingar mellan vuxna personer.

Förkortningar

bl.a.	bland annat
d.v.s.	det vill säga
ev.	eventuellt
ibid.	ibidem
kap.	kapitel
MAK	Motion till Andra Kammaren
m.a.o.	med andra ord
m.m.	med mera
mom.	moment
p.g.a.	på grund av
prop.	proposition
RD	riksdagen
s.k.	så kallande
SOU	statens offentliga utredning
t.o.m.	till och med

1 Inledning

1.1 Syfte och frågeställningar

Denna uppsats syftar till att ge en övergripande historisk bild av den svenska straffrättens syn på homosexuella handlingar mellan män. I uppsatsen skall jag försöka utröna vilka handlingar som har varit kriminaliserade i de olika straffrättsliga regleringarna, samt hur det svenska samhället har reagerat på dessa. Fokus kommer att ligga på straffbestämmelsen 18:10 i 1864 års strafflag, vilken förbjöd onaturlig otukt. I detta sammanhang skall jag undersöka Högsta domstolens tillämpning av denna bestämmelse. Vilka sexuella handlingar mellan män var att beivra med stöd av detta lagrum och hur gjordes gränsdragningarna mot andra straffbestämmelser. Ytterligare en fråga som jag skall försöka besvara är om spår av den avkriminaliseringsdebatt som inleddes under 1900-talets första år, kan ses i Högsta domstolens domar avseende straffbestämmelsen 18:10.

1.2 Metod och material

För att uppnå uppsatsens övergripande syfte, samt för att försöka besvara frågeställningarna har jag studerat och analyserat såväl juridiska, som historiska och sociologiska källor. Till kapitlet som behandlar den svenska straffrättens syn på sodomihandlingar mellan män, har jag i avsaknad av juridisk doktrin, främst använt mig av historiska och sociologiska källor. För att försöka utröna vilka av dessa syndahandlingar som var kriminaliserade, samt hur samhället reagerade på dessa gärningar har jag främst studerat refererat domstolsmaterial i dessa källor. Till kapitlet, vilka behandlar 1864 års strafflag har jag främst studerat lagförarbeten och NJA-publikationer.

För att försöka besvara frågan om spår av avkriminaliseringsdebatten kan ses i Högsta domstolens domar rörande 18:10, jämförs utslagen i NJA-publikationerna med samhällsdebatten, samt de statliga utredningarna och de politiska dokumenten, vilka föregick den generella avkriminaliseringen 1944. För att ytterligare försöka besvara denna fråga görs även en jämförelse av straffvärdet i Högsta domstolens domar avseende detta brott, vilka meddelades före respektive efter avkriminaliseringsdebattens uppkomst. Jämförelsen begränsas till de rättsfall där de kriminaliserade gärningarna har begåtts mellan vuxna individer i samförstånd, då det var dessa gärningar som stod i avkriminaliseringsdebattens fokus.

1.3 Avgränsning och disposition

Studien tar sin början på 1200-talet och avslutas 1944, det år då riksdagen beslutade om att generellt avkriminalisera homosexuella handlingar. Upp-

satsens fokus ligger dock på den svenska straffrätten och straffrättsdebatt under 1800- och 1900-talet. Uppsatsen kommer endast att behandla den svenska straffrättshistorians syn på sexuella handlingar mellan män. Detta då det för frågeställningarna relevanta materialet, nästan uteslutande berör män. Exempelvis är deltagarna uteslutande av manligt kön i de fåtalet kända domstolsavgörandena, vilka härstammar från 1600- och 1700-talet. Även Högsta domstolens domar rörande den könsneutrala straffbestämmelsen, 18:10, berör alla sexuella handlingar företagna av män med män.

2 Straffrättens syn på den sodomitiska synden mellan män

Ordet sodomi hämtar sitt ursprung från den i Bibeln förekommande staden Sodom, vilken Gud lät omstörta till följd av invånarnas sexuellt utsvävande handlingar.¹ Begreppet sodomi hade under medeltiden inte någon exakt definition, utan dess innebörd var ständigt omdiskuterad av teologer och rättslärda. Av begreppet omfattades dock i kyrkans definition följande illgärningar, eller synder:

- Alla slags sexuella handlingar som företogs mellan män och vissa sexuella handlingar begångna mellan kvinnor.
- Vissa sexuella handlingar som företogs mellan man och kvinna, exempelvis oralsex och analsex.
- Tidelag, d.v.s. samlag mellan människa och djur.²

2.1 De medeltida lagarnas syn på den sodomitiska synden mellan män

Något straffrättsligt förbud mot den sodomitiska synden begången mellan män stadgades inte i de gamla landskapslagarna från 1200-talet. Inte heller återfinns det någon straffbestämmelse rörande dessa handlingar i Magnus Erikssons allmänna landslag eller dennes stadslag från 1300-talet, lika lite som i Kristoffers landslag, vilken dateras till 1400-talet. De världsliga lagarnas tystnad på området berodde på att det under Sveriges katolska period ansågs vara kyrkans sak att bestraffa de sodomitiska synderna.

Fram till mitten av 1500-talet var det endast i kyrkans s.k. ”Botböcker” som bestämmelser rörande straff för sexuella handlingar mellan samkönade förekom. Reaktionerna på dessa gärningar varierade mellan kyrkans stift, men var sällan strängare än böter. Att dessa botböcker väl representerade kyrkans inställning till denna sodomitiska eller onaturliga synd framkommer av en passus i ”Brynulfs stadga”, vilken utfärdades av biskopen i Skara i slutet av 1200-talet. I denna passus föreskrevs att ”den som syndar mot naturen skall böta nio marker till biskopen” Sexuella handlingar mellan män utgjorde m.a.o. inte ett brott i den medeltida straffrätten. Istället betraktades gärning-

¹ Gamla Testamentet, Första Mosebok kap. 19:18.

² Silverstolpe, F, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, *Sympatiens hemlighetsfulla makt- Stockholms homosexuella 1860-1960*, s. 16.

arna som syndahandlingar, vilka skulle bemötas med en reaktion i kyrklig regi.³

Denna relativt mjuka inställning, till det som långt senare kom att betecknas som homosexuella handlingar mellan män, skall som nedan kommer att redovisas helt försvinna. Aldrig mer skulle en så mild påföljd som böter komma att stadgas för dessa gärningar.

2.2 1608 års appendix till landslagen

Det var först i och med reformationen och protestantismens upphöjande till statsreligion, som kyrkan och den världsliga makten på allvar började uppmärksamma den sodomitiska synden mellan män. Dessa handlingar kriminaliserades för första gången i den svenska straffrätten genom

Karl IX: s appendix till landslagen 1608. Appendix innehöll en rad citat ur Gamla testamentet huvudsakligen ordande efter mönstret i dekalogen. Det mosaiska tillägget till landslagen medförde bl.a. att många gärningar som tidigare inte hade varit kriminaliserade i den svenska straffrätten hädanefter skulle bestraffas med döden. 1608 års appendix innebar därmed en generell brutalisering av den svenska straffrätten.⁴

Beträffande sexuella handlingar mellan män stadgades i appendix kapitel ”Om Hoor, Frändsämjospield och Mökränkning” att ”Du skall icke ligga när drängar såsom när en kvinna. Ty det är en styggelse: Och de skola båda döden dö, deras blod vare över dem”. Detta stadgande var en sammanslagning av två kända bibelcitat i Gamla testamentet, Tredje Moseboken, kap. 18:22 och 20:13. Stadgandet tycks till sin lydelse endast ha kriminaliserat den sodomitiska synden mellan män. Kvinnor tycks m.a.o. inte ha omfattats av straffbestämmelsen.

Det mosaiska tillägget med sina straffbestämmelser var till början endast tänkt som en provisorisk lösning i avvaktan på en helt ny lagbok. I det förslag till kyrkobalk som Karl IX 1609, presenterade för riksdagen framträdde en betydligt mildare inställning till detta brott än i appendix. Av lagförslaget kan utläsas att det dödsstraff som stadgades för den manliga sexuella samvaron skulle ersättas med att gärningsmannen stupades vid kåken. Ett straff innebärandes att gärningsmannen kedjades fast vid en, på en offentlig plats, uppställd påle.

Den tolerans som kung Karl IX: s lagförslag ändå andades i jämförelse med 1608 års appendix, återfinns inte i det av adeln framlagda förslaget till lagbok samma år. I det s.k. ”Rosengrenska lagförslaget” ansåg de rättslärdade att lämpligt straff för detta sodomitiska brott var levande begravning eller bränning på bål. Varken adelns eller kungens lagförslag antogs av riksdagen,

³ Ibid.

⁴ Häthén, C, *Stat och straff*, 2004, s. 104.

vilket innebar ett fortsatt tillämpande av landslagens appendix beträffande sexuella handlingar mellan män.⁵

Förutom i appendix var dessa handlingar straffbelagda i Karl XI: s krigsartiklar från 1683, samt i sjöartiklarna från 1685. Detta då det i de båda reglerna ingick bestämmelser, vilka stadgade dödstraff för tidelag, samt för ”annan sodomitisk synd”.⁶

2.2.1 Det svenska rättsmaterialet från 1600- och tidigt 1700-tal

Av de fåtalet kända rättsfallen från 1600- och tidigt 1700-tal, vittnar de flesta om socialt ojämlika relationer, där initiativet till den sexuella handlingen togs av en äldre eller socialt överordnad man. Rättsfallen illustrerar hur drängar närmade sig barn och hur militärer i befälsställning företog sexuella handlingar med sina soldater. Majoriteten av rättsfallen innehåller antingen våldsinslag eller situationer där den passive parten, d.v.s. den som endast deltagit i sodomigärningen kände sig hotad av den aktiva parten, d.v.s. den som utförde den aktiva handlingen. Av domstolsmaterialet framkommer m.a.o. att den frivilliga sexuella samvaron mellan män sällan hamnade under rättens prövning. Initiativtagaren uppgav ofta berusning eller avsaknad av kvinnligt umgänge som förklaring till sitt handlade.⁷

Att domstolarna bestraffade gärningsmannen efter det mosaiska tilläggets bokstav framkommer av en dom meddelad av Stockholms rådhus år 1629. I detta fall befanns en sextonårig dräng Olof Nilsson skyldig till sodomibrott, då han under knivhot hade penetrerat en åttaårig pojke analt. Nilsson dömdes för sin gärning till att på en offentlig plats brännas levande. Om den åttaåriga pojken bestraffades för sin delaktighet framgår inte av rättsfallsreferatet.⁸

Angående straffbestämmelsens kriminaliserade område, överprövade Svea Hovrätt 1664 en dom meddelad av Norrbärke häradsrätt. Av häradsrättens dom framkommer att en pojke hade ”pappat” d.v.s. oralt stimulerat en tjuugoårig dräng. Häradsrätten dömde pojken till att piskas med ris, medan drängen inte befanns skyldig till brott mot 1608 års appendix. Även hovrätten fann pojken skyldig till brott och dömde denne till offentlig risslitning vid tingsstugodörren, samt till att tre söndagar sitta i skamstock. Hovrätten ansåg dock till skillnad från häradsrätten, att även drängen skulle bestraffas

⁵ Silverstolpe, F, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, a.a. 1999 s. 16 f.

⁶ Liliequist, J, I Bernheim, Å och Lennerhed, L (Red.), *Seklernas sex- Bidrag till sexualitetens historia*, 1997, s. 96.

⁷ Liliequist, J, I Bernheim, Å och Lennerhed, L (Red.), a.a. 1997, s 100-103.

⁸ Silverstolpe, F, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, a.a. 1999 s. 18.

för sin medverkan i brottet. För sin delaktighet dömdes han till att springa tre gatlopp, samt till uppenbar kyrkoplikt.⁹

Så sent som 1680 verkställdes fortfarande straffen för sodomibrott begångna mellan män till största delen offentligt. I ett mål från Älvdals Härad befanns drängen Anders Andersson skyldig till att flertalet gånger ha begått sodomibrott med en nioårig pojke. Handlingarna hade bestått i att Andersson utnyttjat pojken ”såsom... en kvinna”. Anderson dömdes av häradsrätten till döden genom offentlig halshuggning med efterföljande bränning av kroppen, i enlighet med appendix stadgande. Den minderåriga pojken frikändes av häradsrätten, då ordinarie rätt stadgade att kriminaliserade handlingar företagna av personer under 15 år var straffria. Vidare tillade häradsrätten att pojken inte hade samtyckt till de sexuella handlingarna, utan deltagit i dessa under hot om stryk. Göta hovrätt fastställde straffet för drängen Andersson, som halshöggs och brändes. Beträffande den minderåriga pojken tog det tre månader innan hovrätten avkunnade dom. Till skillnad från häradsrätten och i strid med ordinarie rätt beslöt hovrätten att även pojken hade gjort sig skyldig till brott mot appendix förbud mot sexuella handlingar mellan män. Pojken dömdes till offentlig risslitning, samt till landsförvisning.¹⁰

Under 1700-talets första år ifrångicks allt mer det offentliga straffverkställandet för detta brott och en offentlig tystad rörande sexuella handlingar mellan män började breda ut sig. Rättsväsendets mörkläggnings av dessa gärningars förekomst var bl.a. en följd av ett brev från Kunglig Majestät till Svea hovrätt 1713. I skrivelsen föreskrevs skarpt risslitande i stängt rum, hemlig absolution i sakristian, samt tre års straffarbete på Marsstrands fästning för försök till sodomibrott. Att dessa åtgärder skulle företas i avskildhet var för att undvika ”förargelse” som det uttrycktes i brevet.¹¹

När kapten Johan von Hoen skulle förhöras i november 1719, efter att 26 soldater påstått att denne hade förgripit sig på dem sexuellt, vidtogs alla tänkbara försiktighetsåtgärder för att hemlighålla rättegången. Såväl kaptenen som de arresterade soldaterna fördes till Stockholm med stor diskretion och förhördes och dömdes i avskildhet. Kaptenens gärningar hade bestått i att denne med större eller mindre framgång hade försökt genomföra samlag mellan låren på de 26 soldaterna, samtidigt som han masturberat åt dem. Då den specialinrättade domstolen inte fann kapten skyldig till fullbordat sodomibrott, dömdes han till en månads fängelse på vatten och bröd, för att därefter sättas på ett ”främmande skepp” eller på annat sätt ”i tysthet ut ur landet bortskaffas” med ett förbud om att någonsin återvända.

Beträffande de 26 soldaterna frikändes 18 av dessa från anklagelserna om delaktighet i kaptenens sodomibrott, då dessa aktivt hade försökt värja sig mot kaptenens förehavanden. Den soldat som bestraffades hårdast dömdes

⁹ Silverstolpe, F, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, a.a. 1999 s. 20.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Liliequist, J, I Bernheim, Å och Lennerhed, L (Red.), a.a. 1997, s. 97.

till 40 dagar i fängelse på vatten och bröd. Detta då denne vid flertalet tillfällen hade legat i samma säng som kaptenen, samt erkänt att han känt ett nöje vid sin samvaro med denne.¹²

2.3 1734 års lag

I 1734 års lag, vilken totalt innehöll nio balkar, återfanns de huvudsakliga straffrättsliga stadgandena i missgärningsbalken och i straffbalken. Missgärningsbalken, vars grundsystematik precis som appendix bar drag av dekalogen, bestod av 61 kapitel och behandlade de viktigaste brotten, de mot religionen, kungen, riket och den enskildes liv och hälsa.

Straffstadgandena i missgärningsbalken anslöt sig väl till den praxis som hade kommit att utvecklas av domstolarna under 1600-talet och präglades i hög grad fortfarande av den mosaiska rätten. Lagens straff utgjordes av böter för ett stort antal brott, vidare var kropps- och skamstraffen väl representerad. För hela 68 brott i missgärningsbalken stadgades dödstraff. Av dessa var fyra sexualbrott och personer som ägnat sig åt tidelag, våldtäkt, tvefalt hor och blodsskam skulle enligt lagens stadgande bestraffas med döden.¹³

Beträffande de sodomitiska synderna var det endast tidelag som explicit var kriminaliserat i 1734 års lag. Missgärningsbalken 10:1 stadgande, ”Var och en som haver tidelag med få, eller andra oskälige djur, den skall halshuggas och i bål brännas, varde och samma djur tillika dödat och bränt” Missgärningsbalken innehöll m.a.o. inte någon straffbestämmelse som förbjöd sexuella handlingar mellan män.

Träskman menar att orsaken till att sexuella handlingar mellan män inte nämndes i 1734 års lag, var att sådana handlingar inte betraktades som särskilt farliga av lagstiftaren. Lagen gav enligt författaren uttryck för en pragmatisk inställning till sexualiteten och endast sexualhandlingar som kunde leda till avkomma, vars upphovsmän inte kunde förenas i äktenskap, var i lag förbjuden. Då sexuella handlingar mellan män inte kunde resultera i någon avkomma undantogs dessa handlingar således från lagens straffbestämmelser. Detta till skillnad ifrån tidelagshandlingar, vilka ansågs kunna leda till en avkomma, vars rätta natur var omöjlig att bestämma. Sexuella handlingar mellan män skulle enligt detta resonemang ha varit att betrakta som tämligen oskyldiga, medan tidelag var en farlig handling, vilken skulle bestraffas hårt.

Att lagen saknade en uttrycklig bestämmelse som förbjöd sexuella handlingar mellan män, tolkar dock Träskman inte som att någon avkriminalisering av dessa gärningar skulle ha skett. Detta då dessa handlingar hade varit

¹² Silverstolpe, F, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, a.a. 1999 s. 22, Liliequist, J, I Bernheim, Å och Lennerhed, L (Red.), a.a. 1997, s. 97.

¹³ Träskman, P. O., I *Historisk Tidskrift för Finland*, 1990, häfte 2, s. 248.

explicit förbjudna i äldre svensk rätt. Då den straffrättsliga legalitetsprincipen inte hade börjat tillämpas av domstolarna vid tiden för 1734 års lag, var det inte omöjligt att långtgående analogitolkningar till missgärningsbalkens 10:1 kan ha gjorts, då de båda gärningskategorierna var sodomitiska synder. Träskman poängterar vidare att avsaknaden av ett explicit förbud mot sexuella handlingar mellan män, var ett mycket medvetet beslut ifrån lagstiftarens sida. Detta grundar författaren på ett uttalande i den kungliga stadfästelsen av 1734 års lag, där det framkommer att ”några besynnerliga mål, som sälla förefalla efter noga övervägande har utelämnats”.¹⁴

Liliequist utvecklar Träskmans resonemang beträffande en fortsatt kriminalisering av de sexuella handlingarna mellan män även efter missgärningsbalkens ikraftträdande. Detta gör han genom att hänvisa till en diskussion förd inom lagkommissionen till 1734 års lag. Gävles landshövding yrkade 1699, att det i den kommande lagen skulle intas en passus om att de sodomitiska synderna var av tre slag. Kommissionens ordförande besvarade detta yrkande med ett uttalande om att det inte skulle vara särskilt rådigt att ytterligare beröra ämnet i lagen. Istället framhöll denne att det var bättre om dessa synder inte nämndes och att domaren ändå, om situationen skulle uppstå, på lämpligt sätt kunde straffa brottslingen.¹⁵

Orsaken till avsaknaden av ett explicit förbud mot sodomitiska handlingar mellan män, anser Liliequist bl.a. finns att söka i kommissionsordförandens uttalande. Då dessa handlingar förekom relativt sällan och detta hade att göra med människorna okunskap, ansåg lagstiftaren det bättre att lagen teg på området. Människorna skulle därigenom inte inspireras till att begå dessa gärningar. Författaren menar att bakgrunden till lagstiftarens tystnadspolitik bl.a. går tillbaka till erfarenheterna ifrån de svenska tidelagsrättegångarna. Trots att tidelagaren riskerade livet för sin handling tycktes uppståndelsen kring de offentliga rättegångarna och avrättningarna snarare ha ökat antalet processer, än ha medverkat till människorna avhöll sig från att begå dessa gärningar. Författarens resonemang rörande avsaknaden av ett explicit straffbud står även i god överensstämmelse med domstolarnas allt mer lågmälda agerande, vilket tog sin början under 1700-talets första årtionde.¹⁶ Som ovan har redovisats började rättegångarna angående sodomi mellan män under denna period, allt mer att hållas i hemlighet och straffen började att verkställas utan allmänhetens kännedom därom.

2.3.1 Det svenska rättsmaterialet efter 1734 års ikraftträdande

För att upprätthålla tystnadspolitiken rörande de sexuella handlingarna mellan män, kom rättegångshandlingarna från denna period i stor utsträckning att utplånas. I underrätterna utvecklades dock så småningom en praxis att

¹⁴ Träskman, P. O., I a.a. 1990, s. 255-257.

¹⁵ Liliequist, J, I Bernheim, Å och Lennerhed, L (Red.), a.a. 1997, s. 96.

¹⁶ Liliequist, J, I Bernheim, Å och Lennerhed, L (Red.), a.a. 1997, s. 97.

inte beskriva de begångna gärningarna i detalj, vilket kan vara förklaringen till att en del senare domstolsprotokoll, trots allt finns bevarade.

Tystnadspolitiken i sin fulla konsekvens präglade målet med den unga snickargesällen Forssman från 1748. Av den skrivelse som Svea Hovrätt skickade till Kunglig Majestät, vilken var sista domsinstans, framgår att Forssman hade blivit angiven för ”ett grovt och till utförandet oerhört brott”. Exakt vad gärningen hade bestått i framkommer inte av skrivelsen, men har av författaren tolkats som att det var ett brott av förbjuden sexuell karaktär. Av skrivelsen framkommer dock hovrättens förslag till straff. Då Forssman hade befunnits skyldig till den åtalade gärningen ansåg hovrätten att han i avskildhet först skulle piskas med trettio par spön, för att sedan i tysthet landsförvisas, med ett förbud om att någonsin återvända till Sverige. Då Kunglig Majestät inte hade något att erinra mot hovrättens bedömning verkställdes straffet.¹⁷

En effekt av den tystnadspolitik som fördes på området var att domstolarna fick allt svårare att bedöma vilka handlingar som var att betrakta som sodomibrott mellan män. Avsaknaden av ett explicit straffstadgande gav utrymme för nya doktriner.¹⁸

I ett mål från 1760 befanns en tjugofyraårig skomakargesäll skyldig till sodomibrott, då denne hade tillfredställt både sig själv och en sextonårig kamrat genom masturbation. I den skrivelse som Svea hovrätt lät översända till Kunglig Majestät rörande brottets påföljd, betraktades skomakargesällens båda handlingar som sodomibrott. Då Kunglig Majestät inte hade något att invända mot hovrättens bedömning beordrades straffverkställighet. Påföljden bestod precis som i målet från 1748, av både spöstraff och landsförvisning för den aktive parten. Som i det ovan nämnda fallet skulle straffet även verkställas utan allmänhetens kännedom därom. Beträffande den passiva parten föreskrevs det i hovrättens förslag att pojken skulle underrättas av prästerskapet om brottets grova beskaffenhet, en påföljd som även verkställdes.¹⁹

¹⁷ Silverstolpe, F, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, a.a. 1999 s. 37.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Silverstolpe, F, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, a.a. 1999 s. 20 f.

3 Slutsatser

Sexuella handlingar mellan män betraktades under den redovisade perioden som en av de tre sodomitiska synderna. Under 1600- och tidigt 1700- tal var också denna synd uttryckligen kriminaliserad i den svenska straffrätten, dels genom 1608 års appendix, dels genom krigs- och sjöartiklarna från 1683 respektive 1685. I 1734 års lag fanns ingen straffbestämmelse som explicit förbjöd denna sodomitiska synd. Detta har dock inte tolkats som att någon avkriminalisering beträffade dessa syndahandlingar hade genomförts. Då de angivna regelverken inte stadgade vilka sexuella gärningar som omfattades av straffbestämmelserna, är den första frågan som jag skall försöka besvara, vilka handlingar som domstolarna betraktade som sodomibrott mellan män.

Beträffande den aktive partens handlande tycks appendix straffbestämmelse med tanke på dess lydelse, främst ha tagit sikte på handlingar innefattande en anal penetrering av den passive parten. Ett handlade som även bestraffades i domen från Stockholms rådhus 1629. Till straffbudets kriminaliserade område ansågs också en handling innefattandes en oral stimulering av den passive parten kunna hänföras, detta efter ett utslag i Svea hovrätt 1664. Som sodomibrott klassificerades även vissa handlingar som inte hade innefattat någon kroppsöppningsomslutning. I fallet med kapten von Hoen från 1719, dömdes denne till försök till sodomibrott, då denne med större eller mindre framgång hade försökt genomföra samlag mellan låren på sin motpart. Att en kroppsöppningsomslutning tycks ha krävts för att sodomibrottet skulle anses som fullbordat indikeras således av rättsfallet.

Efter att tystnadspolitiken rörande sexuella handlingar mellan samkönade lagfästas genom 1734 års lags, tycks området för vad som betraktades som fullbordat sodomibrott ha utvidgats. Detta då hovrätten i målet med skomarkagesällen från 1760, tycks ha betraktat en masturbationshandling som denne utfört på sin kamrat, som ett fullbordat sodomibrott. I domstolsreferatet framkommer ingenting som indikerar att brottet inte skulle ha betraktas som fullbordat, trots att någon kroppsöppningsomslutning inte hade förekommit.

Av rättsmaterialet från den undersökta perioden framkommer att det inte enbart var den aktive parten, den som utförde handlingen som bestraffades. Trots att en person hade blivit tagen med våld eller under hot om våld, eller på annat sätt tvingats till den sexuella samvaron, bestraffades denne för sin delaktighet. Detta framkommer bl.a. av Göta hovrätts dom från 1680, samt fallet med kapten von Hoen från 1719. För att en passiv medverkan i en sodomihandling inte skulle anses som straffbar, tycks den passiva partens aktiva motstånd ha krävts.

Vad gäller påföljden för de kriminaliserade handlingarna skulle dessa bestraffas med döden. Att domstolarna också dömde efter lagens bokstav framkommer i många av de ovan redogjorda rättsfallen. Att ha penetrerat

den passive part analt, tycks utifrån det refererade rättsmaterialet ha inneburit att gärningsmannen gick en säker död till mötes om brottet upptäcktes. Att domstolarna också gjorde avsteg från lagens lydelse och utdömde arbiträra straff framkommer av det genomgångna materialet. Avsteg från lagens bokstav har bl.a. gjorts när den sexuella gärningen enbart har innefattat oral stimulation eller masturbation. Gärningsmännen har i dessa fall utsatts för kroppslig bestraffning och landsförvisning, eller dessa i kombination. Utslagen indikerar därmed att handlingarnas karaktär var av betydelse vid domstolarnas påföljdsval. Analpenetration skulle m.a.o. utifrån detta resonemang ha ansetts som en mer klandervärd handling än andra sexuella gärningar mellan samkönade. Avsteg från regelverkens föreskrivna dödsstraff tycks också ha gjorts när det enbart har varit fråga om ett passivt deltagande i en sodomihandling. Som framkommer av rättsmaterialet har den passive parten istället dömts till kropps- eller frihetsstraff. I 1760 års mål ansågs det till och med tillräckligt med en tillrättavising av prästerskapet för ett passivt deltagande i en masturbationshandling.

Någon avsevärd förändring av straffets stränghet kan inte skönjas efter tystnadspolitikens införande beträffande den aktive partens handlande. Detta då dödsstraff eller landsförvisning fortfarande var påföljder som påfördes denne. Tystnadspolitikens tycks därmed endast ha påverkat synen på straffverkställandet och därmed också synen på straffets preventiva effekt på dessa handlingar. Den allmänpreventiva inställningen till bestraffandet av sodomibrott mellan män, som tycks ha varit rådande under 1600-talet övergavs under 1700-talets första år till förmån för ett mer individualpreventivt synsätt. Istället för att straffet skulle ha en avskräckande effekt på allmänheten som beskådade straffverkställandet, tycks straffets verkan på den redan dömda gärningsmannen ha kommit att betonas. De kriminaliserade handlingarnas förekomst i samhället skulle därigenom motverkas genom att den aktive parten i sodomihandlingen oskadliggjordes genom dödsstraff eller landsförvisning.

4 1864 års strafflag

Till skillnad från missgärningsbalken i 1734 års lag, vilken endast uttryckligen förbjöd en av de sodomitiska synderna, tidelag, kom straffbestämmelsen 18:10 i 1864 års strafflag, att omfatta alla de sodomitiska synderna vid lagens ikraftträdande. Paragrafen, vilken var placerad i strafflagens kapitel om sedlighetsbrott, löd ”Övar någon med annan person otukt, som emot naturen är, eller övar någon otukt med djur; varde dömd till straffarbete i högst två år”. Genom detta oprecisa rekvisit ”otukt som mot naturen är”, blev sexuella handlingar mellan män på nytt formellt kriminaliserade i den svenska straffrätten. Av paragrafens lydelse framkommer att straffbudet var könsneutralt, vilket innebar att även sexuella handlingar begångna mellan kvinnor blev kriminaliserade.²⁰

Vid paragrafens ikraftträdande tog rekvisitet ”otukt som mot naturen är”, som ovan antytts, inte enbart sikte på sexuella handlingar mellan samkönade personer. Fram till ett utslag i Högsta domstolen år 1894 ansågs detta rekvisit även omfatta all sexuell samvaro mellan olikkönade personer, vilken inte innefattade fullbordade vaginala samlag. Efter denna dom kom dock 18:10 endast att omfatta sexuella handlingar mellan personer av samma kön och sexuella handlingar med djur.²¹

I lagkommitténs Förslag till Allmän Criminallag från 1832 motiverades den formella kriminaliseringen av otuktshandlingar mellan personer tämligen kortfattat. Lagkommittén tog sin utgångspunkt i den redan uttryckligen kriminaliserade tidelagshandlingen och framhöll, att hur mycket avsky detta otuktsbrott än väckte, så var de samhälleliga följderna av tidelagshandlingarna mindre allvarliga, än då otuktsbrottet utövades mellan personer. Ytterligare ett argument för att formellt kriminalisera dessa handlingar fann lagkommittén i de nystiftade europiska strafflagarna som alla, till bevarandet av sedernas helgd, kriminaliserade otuktshandlingar mellan människor. Kommittén framhöll också att de onaturliga otuktshandlingarna mellan personer inte heller var så sällan förekommande, varför ett uttryckligt förbud mot dessa var befogat.²²

Som tidigare har redovisats stadgade missgärningsbalken dödsstraff för tidelagsbrott. Beträffande påföljden i den föreslagna straffbestämmelsen framhöll lagkommittén att gärningens grad av osedlighet inte ensamt kunde styra över denna. Hänsyn skulle även tas till gärningens skadliga inflytande på samhällets väl, i förhållande till andra brott. Kommittén fann därför att en mildring av samhällets reaktion mot dessa gärningar var påkallad.²³Döds-

²⁰ Rydström, J, *Sinners and Citizens- Bestiality and Homosexuality in Sweden 1880-1950*, 2001, s. 39.

²¹ Rydström, J, I *Historisk Tidskrift*, häfte 4, 1998, häfte fyra, s. 511 f.

²² Förslag till Allmän criminallag, 1832, s. 68 f

²³ Ibid.

straffet övergavs således för dessa otuktsgärningar och ersattes med ett hot om två års straffarbete.

5 Samhällsdebatten rörande homosexuella handlingars straffbarhet.

Orsaken till förekomsten av sexuella handlingar mellan personer av samma kön, tycks före 1900-talets början ha förklarats med en hänvisning till yttre omständigheter. Bl.a. tycks den tystnadspolitik som var förhärskande på området under stora delar av 1700-talet vittna om detta. Genom att låta lagen tiga om denna synd skulle människornas experimentlusta inte väckas och handlingarna skulle därigenom motverkas. I rättsfall från 1600- och 1700-talet förklarade även initiativtagaren till de sexuella handlingarna sitt förehavande med att denne hade varit kraftigt berusad vid gärningstillfället, eller inte varit en kvinna på mycket lång tid.

I förarbetena till 18:10 i 1864 års lag nämns inte något om orsaken till dessa handlingars förekomst. Den rådande uppfattningen vid tiden för straffbestämmelsens ikraftträdande var dock att sexuella handlingar mellan samkönade orsakades av allmän sedlöshet och moraliskt förfall²⁴. Denna inställning indikerar också att orsaken till de sexuella handlingarna mellan samkönade personer fanns att söka i yttre omständigheter. Mot slutet av 1800- och början av 1900-talet började dock en alternativ förklaring till sexuella handlingarna mellan samkönade att förekomma i samhällsdebatten. Orsaken söktes nu allt mer i individens inre natur eller könsdrift, dennes sexualitet.²⁵

Första gången termen homosexualitet användes i Sverige tycks vara i den medicinska tidskriften *Hygiea*, 1894. Begreppet nämns i samband med en tysk terapeuts metod, att genom hypnos bota sexuella psykopater. I en mening skrev den tyske läkaren att ”det ärftliga momentet har blivit betydligt överdrivet vid bedömandet av en person homosexualitet”.²⁶ Läkaren gav därmed också implicit uttryck för att orsaken, till de samkönade sexualhandlingarna, fanns att söka i individens sexualitet, dennes homosexualitet. Tidningsartikeln nämnde också explicit en av orsakerna till en persons homosexualitet, dennes biologiska arv.

Det var också i samband med den nya teorin om orsaken till de sexuella handlingarna mellan samkönade, som de första rösterna i Sverige börjande höjas angående en generell avkriminalisering av dessa. 1907 publicerade psykiatriprofessorn i Uppsala, Frey Svensson, till följd av en i massmedia mycket uppmärksammat dom mot en fabrikör i Stockholm, en tidningsartikel där han pläderade för en generell avkriminalisering. Han framhöll att det

²⁴ SOU 1935:68 s. 81.

²⁵ Eman, G, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, a.a. 1999, s. 150.

²⁶ Eman, G, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, a.a. 1999, s. 153.

var läkarna, till skillnad från juristerna, som var experterna på området och att det inom läkarkåren fanns en stark opinion mot att bestraffa personer, vars sexuella handlingar företogs till följd av deras inre könsdrift, deras homosexualitet. Svensson framhöll i sin text att fabrikören efter avtjänat straff skulle vara lika homosexuell som tidigare och att det enda som straffet skulle medföra var att försämra dennes rykte. Författaren framhöll i sin artikel att det homosexuella könsumgänget inte borde bestraffas under andra omständigheter än könsumgänget mellan man och kvinna. Skälet till detta menade Svensson var att homosexuella handlingar mellan vuxna borde betraktas som privata angelägenheter, om de grundade sig på frivilliga överenskommelser och inte ingrep i samhällsordningen, eller hade menliga följder för samhällets bestånd. Artikelförfattaren försvarade dock inte homosexualiteten som sådan. Denna betraktade han istället som en andlig missbildning och en degeneration.

Signaturen "En ämbetsman" fick samma år publicerat ett inlägg i Svenska Dagbladet, rörande det tyska lagförslaget angående en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar. I sin artikel skrev författaren att homosexualitet var en medfödd egenskap hos individen, varför barmhärtighet skulle visas den homosexuelle. Tonen i "En ämbetsmans" artikel var den samma som i Svenssons inlägg, homosexuella personer är mer att beklaga och tycka synd om, än att fördöma.²⁷ Efter 1907 användes orden "homosexualitet", "homosexualism", och "homosexuell" nästan uteslutande, när frågan om mäns sexuella intresse för varandra behandlades i massmedia. Detta indikerar också att den nya teorin om orsaken till förekomsten av sexuella handlingarna mellan samkönade hade slagit igenom i samhällsdebatten.²⁸

En av de kraftigaste förespråkarna för en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar var läkaren Anton Nyström i Stockholm. Som argument för sin ståndpunkt hänvisade Nyström, precis som Svensson, till individens sexualitet, vilken också han ansåg vara biologiskt betingad. Denna syn på homosexualitetens orsak var dock något som växte fram under läkares verksamma år, som nedan kommer att framgå.

I Nyströms verk "Könslivet och dess lagar" från 1904 var hans teori om orsaken till homosexuella handlingar knuten till yttre omständigheter. Författaren framhöll i sin skrift att huvudorsaken till denna fördärvliga last, ofta fanns att söka i svårigheten för vissa personer att finna tillfälle till sexuellt umgänge med det andra könet. Dock menade författaren att homosexuellt beteende i sällsynta fall även kunde orsakas av medfödda egenskaper hos individen. I den femton år senare, publicerade avhandlingen "Om homosexualitet och hermafrodit" var doktors teori radikalt omarbetad och tonvikten låg nu på den biologiska förklaringsmodellen. Nyström menade att det fanns två olika kategorier av homosexuella. Den absolut störta gruppen utgjordes av personer med en medfödd homosexualitet, vilken visade sig re-

²⁷ Eman, G, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, a.a. 1999, s. 161 f.

²⁸ Eman, G, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, a.a. 1999, s. 163.

dan i unga år. Vid sidan av dessa medfött homosexuella, fanns även en grupp vilka förvärvat sin homosexualitet till följd av yttre omständigheter. Exempelvis kunde denna pseudohomosexualitet komma att utvecklas till följd av inflytandet från en person med medfödd homosexualitet.

Beträffande de medfött homosexuella, där orsaken var biologisk, framhöll Nyström att dessa inte skulle betraktas som sjuka eller biologiskt degenere-
rade. Till skillnad från många andra läkare menade Nyström att homosexu-
ella personer var som vilka människor som helst, bortsett från deras sexuali-
tet. En förhärskande mening inom läkarkåren vid denna tid var, att homo-
sexuella personer var psykopater. Denna fördom menade Nyström, var en-
dast en effekt av att psykiatriker i princip uteslutande mötte homosexuella
med ”verkliga” problem och sällan mötte friska homosexuella. Med en hän-
visning till det ovan nämnda skrev Nyström i sin avslutning att: ”Det konsti-
tutiva i kärlekslivet är hos det homosexuella detsamma som hos heterosexu-
ella, fast det gäller det egna könet; de älska i enlighet med deras natur eller
sådana de skapats, och ehuru detta beror på en anomali, är deras kärleksliv
för dem det normala”

Det var också i detta avslutande stycke som Nyströms argument för en av-
kriminalisering av homosexuella handlingar tydligt framkom. Nyström me-
nade att då paragraf 18:10 stadgade ett förbud mot ”otukt som mot naturen
är”, kunde sexuella handlingar som stod i överensstämmelse med personens
natur inte betraktas som straffbara. Detta stred helt enkelt mot paragrafens
formulering. Nyström ville därför utifrån detta resonemang, i humanitetens
och vetenskapens namn avskaffa straffbestämmelsen 18:10 beträffande sex-
uella handlingar mellan samkönade.

Detta nya betraktelsesätt, att homosexualitet var något biologiskt betingat,
gav också många avkriminaliseringsförespråkare ytterligare ammunition
mot 18:10. Inte kunde väl en person straffas för ett handlande vars orsaker
kunde förklaras med en hänvisning till personens biologiska arv.²⁹

Trots att samhällsdebatt avseende de homosexuella handlingars generella
avkriminalisering inleddes med Frey Svenssons artikel i Dagens Nyheter
1907, dröjde det ända fram till 1933 innan några poliska initiativ togs på
detta område.

²⁹ Eman, G, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, a.a.
1999, s. 149-151, Rydberg, J, a.a. 2001, s 60-63.

6 Högsta domstolens domar avseende 18:10, åren 1871-1930.

Detta avsnitt är det första av två där en genomgång av Högsta domstolens domar, avseende 18:10 kommer att göras. Som nedan kommer att framgå berör alla rättsfallen sexuella handlingar begångna mellan män. Den undersökta perioden startar 1871, då Nytt Juridiskt Arkiv började publicera Högsta domstolens domar och avslutas i och med den generella avkriminaliseringen 1944. I detta avsnitt kommer rättsfallen från perioden 1871-1930 att behandlas. Anledningen till att jag har valt dela upp redogörelsen i två avsnitt är jag vill behandla rättsfallen i deras samhälleliga sammanhang. I anslutning till varje rättsfall görs en analys av rättsfallets betydelse för rättsutvecklingen rörande sexuella handlingar mellan män. Uppsatsens frågeställningar kommer sedan att försöka besvaras i kapitlen benämnda ”slutsatser”.

NJA 1896 s. 394

I detta mål stod en man åtalad för att ha stimulerat två män oralt. Efter att ha undanröjt hovrättens friande dom, konstaterade Högsta domstolen att de två begångna handlingarna var för sig omfattades av rekvisitet ”otukt som mot naturen är” i 18:10. Högsta domstolen bestämde påföljden till sammanlagt ett års straffarbete för de båda brotten.

Analys

Genom domen kan det följaktligen konstateras att en handling, vilken innefattade en oral stimulering av en samkönad person utgjorde ett brott mot 18:10. Att däremot bli stimulerad oralt, verkade dock inte vid denna tidpunkt ha omfattas av rekvisitet ”otukt som mot naturen är”. Detta sluter jag mig till då det endast var den aktive parten, den som hade utfört handlingen som åtalades för gärningen. Detta ovannämnda synsätt stämmer också väl överens med straffbudets språkliga avfattning, vilket stadgade att den som ”övar otukt som mot naturen är” begick en brottslig gärning. Detta får tolkas som att det endast var den aktive personen, den som hade utfört handlingen, som betraktades som gärningsman. Den passive parten torde därmed, mer ha intagit rollen som ett objekt än som ett subjekt, vilket kunde bestraffas för sin medverkan.

NJA 1901 s. 440

Till skillnad ifrån det ovan nämnda avgörandet, vilket enbart tog ställning till om den aktive parten i den onaturliga otukten hade gjort sig skyldig till brott, ställdes 1901 frågan, om även den passive parten genom sin deltagande i den onaturliga otuktshandlingen kunde bestraffas.

Gärningen hade bestått i att den aktive parten, vid flertalet tillfällen lagt sig ovanpå den passive mannen och fört in sin penis mellan dennes ben och även penetrerat denne analt vid några tillfällen.

Den passive parten framhöll under domstolsförhandlingen i häradsrätten att denne först efter fysisk och psykisk påtryckning hade givit sig åt den andre mannen. Han hade vidare alltid känt ett motbjudande inför deras samvaro och han hade aldrig hyst några ömhetskänslor för denne. Istället betraktade han sig själv som ett redskap för den andre mannens sexuella lustar. Det framkom också av förhöret att han aldrig hade haft någon sädesavgång vid deras samvaro. Häradsrätten till vilken Högsta domstolen anslöt sig, friade den passive parten med motiveringen att denne hade underkastat sig den onaturliga otukten med ovilja, samt att denne inte hade känt någon begärelse till otukten.

Analys

Det första som kan konstateras utifrån Högsta domstolens uttalande, är att en handling bestående i att penetrera sin motpart analt, var en kriminaliserad handling vilken omfattades av rekvisitet "otukt, som mot naturen är" i 18:10.

Av domskälen framkommer att en passiv part som ofrivilligt hade deltagit i en onaturlig otuktshandling bestående i analpenetration, och som inte hade upplevt någon begärelse till denna, inte kunde dömas för brott mot 18:10. Ett econtrarioslut av de angivna domskälen skulle då leda till att ett frivilligt deltagande, där den passive parten kände begärelse till en sådan otuktshandling var ett straffbart deltagande. I Högsta domstolens avgörande kan därmed ett resonemang skönjas, vilket enligt dagens terminologi skulle vara hänförlig till den passive deltagarens uppsåt. Detta då domstolen bygger sitt ställningstagande på ett resonemang vilket grundar sig på den passive partens inställning till den aktive partens handlande. Möjligt är att förekomsten av en passiv parts sädesavgång tillmättes ett starkt bevisvärde avseende dennes ev. uppsåt till otuktshandlingen.

NJA 1914 s. 18

I det första av två mål från 1914, var frågan som kom under Högsta domstolens prövning, huruvida två otuktshandlingar, vilka en man företagit med två minderåriga pojkar vid ett och samma gärningstillfälle, var att bedöma som två separata brott eller som två moment inom en och samma brottsliga gärning. Frågan var av betydelse då den tilltalade riskerade att dömas till sammanlagt fyra års straffarbete om gärningen var att betrakta som två separata brott i enlighet med 4:3 strafflagen. Vad handlingarna konkret hade bestått i framkommer inte av rättsfallet. Högsta domstolen betraktade dock handlingarna som två separata brott och den tilltalade dömdes till sammanlagt fyra års fängelse.

Analys

Domen markerar att det inte var antalet tillfällen en person hade begått en onaturlig otuktshandling som var avgörande för antalet brott som denne

skulle dömas för. Istället var det antalet personer som gärningsmannen hade begått den onaturliga otukten med som var det avgörande. Domstolens utslag indikerar därmed också att det onaturliga otuktsbrottet inte längre enbart skulle anses begånget mot den samhälleliga sedligheten, vilket med hänsyn till bestämmelsens placering i strafflagen, torde ha varit lagstiftarens främsta skyddsobjekt. Genom avgörandet torde brottet även ha ansetts begånget mot den som handlingen företogs med.

Beträffande det utdömda straffet i detta mål kan det konstateras att det är väsentligt strängare än i rättsfallet NJA 1896 s. 394. I det ovan refererade rättsfallet dömdes gärningsmannen till sammanlagt ett års straffarbete, då denne befanns skyldig till två brott mot 18:10. Brottet hade bestått i att gärningsmannen hade stimulerat två män oralt. Då någon specificerad gärningsbeskrivning inte återfinns i detta rättsfall, kan det endast spekuleras i anledningen till domstolens strängare bedömning. En tänkbar förklaring är att de sexuella handlingarna i detta mål bedömdes som grövre än i det ovan nämnda fallet. Möjligt är exempelvis att pojkarna penetrerades analt, en handling som genom historien har betraktats som särskilt allvarlig av domstolarna. En omständighet som säkerligen också tillmättes betydelse vid bestämmandet av strafftidens längd var att otuktshandlingarna hade företagits med minderåriga och kanske även utan deras samtycke.

NJA 1914 s. 122

I det andra målet hänförligt till detta år var frågan hur sexuella handlingar, som hade företagits med en manlig släkting, var att bedöma. I detta fall hade en tolvårig pojke flertalet gånger utsatts för otuktshandlingar av sin egen far. Någon konkretiserande gärningsbeskrivning förekommer inte heller i detta rättsfall. Frågan som Högsta domstolen hade att ta ställning till var om handlingarna var att bedöma enligt 18:10 strafflagen, eller om straffbestämmelsen i 18:1 st.2, vilken uppställde ett förbud mot incestuös otukt, skulle anses tillämplig³⁰. Högsta domstolen valde att döma fadern med en tillämpning av 18:10. Straffet bestämdes till två års straffarbete.

Analys

Av domen framkommer att otuktshandlingar företagna med vissa manliga släktingar skulle bedömas som brott mot 18:10, trots att handlingen även tycks ha omfattats av lydelsen i 18:1 st.2. Domen indikerar därmed att 18:10 skulle tillämpas exklusivt, då en otuktshandling hade begåtts med en person av samma kön. Var m.a.o. otukten att klassificera som onaturlig eliminerade detta följaktligen tillämpningen av andra straffbestämmelser.

Om sedan strafftiden i rättsfallet studeras antyder den, att det kan ha rört sig om samma handling som i det föregående rättsfallet. Detta då strafftiden per brott var den samma. Även i detta rättsfall hade handlingarna begåtts med en minderårig person och med största sannolikhet utan dennes samtycke.

³⁰ ”Har släkting i rätt upp- och nedstigande led övat otukt med den, som ej fyllt femton år... skall han dömas till straffarbete i fyra till och med tio år” strafflagen 18:1 st.2.

NJA 1918 s. 410

Sista gången före 1930 som Högsta domstolen hade att ta ställning till hur sexuella handlingar företagen med en person av samma kön skulle bedömas var år 1918. I detta mål befanns en skolmagister skyldig till att ha masturberat 24 av sina manliga skolelever, av vilka vissa fick sädesavgång. Vidare befanns det ställt utom rimligt tvivel att magistern även vid ett par tillfällen hade smekt några av sina manliga elever utanpå byxorna.

Häradsrätten bedömde magistrerns handlingar som brott mot 18:6, otukt med elev, brott mot 18:10, otukt mot naturen, samt 18:13, tukt och sedlighets-sårande beteende³¹. Av domskälen framkommer att häradsrätten gjorde åtskillnad mellan de masturbationshandlingar, vilka ledde till sädesavgång och de som inte gjorde det. De förstnämnda masturbationshandlingarna var att bedöma som otukt mot naturen enligt 18:10, samt otukt med elev enligt 18:6. De senare betraktades som tukt och sedlighetssårande beteende, enligt 18:13. Det sistnämnda lagrummet ansågs även tillämpligt beträffande magistrerns smekningar.

Magistern överklagade domen till Hovrätten över Skåne och Blekinge och hävdade att handlingarna endast var att bedöma som tukt och sedlighets-sårande beteende, då pojkarnas genitalier inte införts i någon kroppsöppning. Till skillnad från häradsrätten bedömde hovrätten alla masturbationshandlingar, oavsett om de hade lett till sädesavgång eller inte, som brott mot 18:10. 18:6 ansågs inte tillämplig beträffande dessa handlingar. Även hovrätten bedömde magistrerns smekningar utanpå elevernas byxor som brott mot 18:13. Högsta domstolen följde i sitt avgörande hovrättens bedömning och straffet bestämdes till sammanlagt tre år och sex månaders straffarbete.

Analys

Högsta domstolens dom innebar således en ytterligare utvidgning av rekvisitet ”otukt som mot naturen är”. För att en handling skulle utgöra brott mot 18:10 krävdes således endast ensidig genitalberöring i form av masturbation. Att den passive partens genitalier skulle ha inneslutits i en kroppsöppning ansågs m.a.o. inte nödvändigt.

Varken hovrätten eller Högsta domstolen har i sina domar bedömt de begångna otuktshandlingarna som otukt med elev, enligt 18:6. Detta torde bekräfta att 18:10 skulle tillämpas exklusivt beträffande otuktshandlingar, vilka hade begåtts med personer av samma kön. Var en handling att bedöma som otukt mot naturen skulle denna handling endast bestraffas med en tillämp-

³¹ ”Öva religions- eller skollärare... otukt med ungdom de till undervisning hava... vare dömda till straffarbete i högst fyra år eller fängelse. Äro omständigheterna synnerligen försvårande; må till straffarbete i högst sex år dömas”, strafflagen 18:6 mom. 1.

” Sprider någon ut eller håller till salu eller utbjuder skrift, målning, teckning, bild, som tukt och sedlighet sårar; straffas med böter eller fängelse. Låt samma vara, om man genom annan sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse därav kommer” strafflagen 18:13.

ning av detta lagrum. Detta även om andra omständigheter vilka kvalificerade tillämpandet av andra lagrum förelåg i det enskilda fallet.

7 Slutsatser

Ett utmärkande drag för rättsfallet från denna period är att flertalet av dem berör räckvidden av rekvisitet ”otukt som mot naturen är” En trolig förklaring till detta är säkerligen förarbetenas avsaknad av närmare instruktioner beträffande straffbestämmelsens kriminaliserade område.

Av Högsta domstolens avgöranden framkommer att rekvisitet vid periodens slut innefattade aktiva handlingar bestående i oralstimulation, masturbation, samt analpenetration. Att även ett passivt deltagande i en anal penetrationshandling kunde bestraffas med hjälp av 18:10 framkommer av NJA 1901 s. 440. Detta då ett motsatsslut av de angivna domskälen leder till att ett frivilligt deltagande, där den passive parten känt begärelse till denna otuktshandling var ett brott mot 18:10. Något Högsta domstolsavgörande, där en passiv part fälldes till ansvar enligt 18:10 förekommer dock inte under denna period.

Av NJA 1914 s. 122 och NJA 1918 s. 410, framkommer att otuktshandlingar mellan samkönade, endast var att beivra med stöd av 18:10. Trots att även ytterligare straffbestämmelser, såsom 18:1, incestuös otukt och 18:6, otukt med elev, till sin lydelse tycktes omfatta de objektiva omständigheterna i de enskilda fallen, ansågs dessa lagrum inte tillämpliga. Avgörandena markerar därmed att 18:10 skulle tillämpas exklusivt beträffande otuktshandlingar mellan samkönade personer. Högsta domstolens utslag indikerar således att personerna i en otuktsgärning skulle vara av olika kön för att 18:1 och 18:6 skulle vara tillämpliga. Då straffskalan i 18:10 var mildare än i de ovan nämnda bestämmelserna var det därför möjligt att en handling som företagits på exakt samma sätt och där de för 18:1 och 18:6, kvalificerade omständigheterna hade varit för handen, kom att bestraffas olika strängt beroende på parternas kön.

Om Högsta domstolen i sina avgöranden hade tagit intryck av debatten om en generell avkriminalisering är mycket svår att säga. Ett sådant intryck skulle sannolikt ha tagit sig uttryck i att frivilliga homosexuella handlingar mellan vuxna skulle ha tillsatts ett lägre straffvärde efter avkriminaliseringsdebattens uppkomst än före denna. Då endast ett rättsfall, NJA 1896 s. 394, tycks beröra frivilliga homosexuella handlingar mellan vuxna, finns det inte något underlag för att en jämförelse skall bli möjlig. En omständighet som indikerar att någon större förändring i synen på dessa handlingar inte kom att ske under denna period var att den nya orsaksteorin, vilken var tätt sammankopplad med kraven på en generell avkriminalisering, inte berördes i rättsfallen. Termer som homosexualitet eller homosexuell förekommer inte i det genomgångna materialet.

Beträffande de ofrivilliga sexuella handlingarna mellan samkönade tycks dessa generellt ha bestraffats strängare än de frivilliga handlingarna. Ytterli-

gare omständigheter som kan ha beaktats vid påföljdsbedömningen var den passive partens ålder, samt handlingens karaktär.

8 De politiska reformförslagen rörande 18:10

Det skulle dröja mer än tio år från det att det första politiska reformförslaget rörande 18:10 såg dagens ljus, till att straffbestämmelsen med sin reformerade lydelse trädde i kraft 1944. Nedan kommer en redogörelse att göras beträffande den långa vägen från Wilhelm Lundstedts motion 1933, till den av riksdagen antagna propositionen 1944: 13, innehållandes ett förslag om en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar.

8.1 Vilhelm Lundstedts motion, RD 1933 MAK:1, Om upphävandet av 18 kap. 10 § strafflagen m.m.

Vilhelm Lundstedt, socialdemokratisk riksdagsman och professor i straffrätt vid Uppsala universitet, var genom sin motion till riksdagens andra kammare 1933, den förste som tog ett politiskt initiativ till en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar. Bakgrunden till motionen var de i massmedia uppmärksammade händelserna ifrån 1930-talets första år, då homosexuella män pressats på pengar av manliga prostituerade. Utpressningen skedde ofta genom hot om angivelse, eller annan skandalisering, genom att för tredje man avslöja offrets sexuella preferenser. Dessa händelser belyste enligt motionären tydligt den utsatta sociala situation som de homosexuella befann sig i. Vidare ansåg motionsförfattaren att fallen av utpressning belyste en diskrepans inom den svenska straffrätten, då homosexuella handlingar var kriminaliserade och denna form av utpressning inte omfattades av någon brottsbeskrivning i strafflagen.³²

Precis som läkaren Anton Nyström, tog professor Lundstedt sin utgångspunkt i att de flesta som företog homosexuella handlingar, gjorde detta för att det stod i överensstämmelse med deras natur. I motionen antyds även att motionärens syn på homosexualitetens orsaker stod i överensstämmelse med läkarens teori. Lundstedt ansåg m.a.o. att denna sexuella natur till största delen var medfödd, men uteslöt följaktligen inte att en homosexuell läggning, även i viss utsträckning kunde utvecklas till följd av vissa yttre omständigheter.

Motionären hävdade att såväl heterosexuella sexuella handlingar som homosexuella handlingar i huvudsak var naturliga uttryck för personernas sexuella drifter. Detta innebar att när homosexuella handlingar betecknades

³² RD 1933 MAK: 1, s. 18 f, Rydstöm a.a. 2001, s. 176 f.

som ”otukt som mot naturen är” var detta ett motsägelsefullt uttrycksätt och då även oförnuftigt, då det handlade om tillfredsställelsen av den homosexuella persons naturliga könsdrift. Att handla i enlighet med sin könsdrift kunde inte vara att handla ”mot naturen”, snarare skulle detta uttryck, enligt Lundstedt kunna användas i de fall då en homosexuell person företog sexuella handlingar med personer av det motsatta könet.

Lundstedts argument för en generell avkriminalisering var att straffstadgandet rörande homosexuella handlingar i 18:10, inte fyllde någon social funktion, utan endast medförde sociala nackdelar.

För det första menade motionären att inte ens ett så strängt straff som två års straffarbete kunde påverka en persons homosexualitet, då denna i de allra flesta fall var medfödd och därmed inte påverkbar av den fria viljan. Att ett frihetsstraff skulle avhålla en person från att i framtiden på nytt omsätta sin naturliga drift i realhandling, var därför enligt författaren föga troligt. Detta speciellt då homosexuella handlingar företogs i det dolda och att personen därför inte räknade med att någon utomstående skulle få kännedom om där- om. Lika orimligt som att tro att ett straff skulle avhålla en gärningsman ifrån att upprepa sin handling, lika orimligt var det att tro att ett hot om straff skulle avhålla en ännu ostraffad homosexuell person från att förverkliga sin naturliga drift.³³

Ytterligare argument mot en generell kriminalisering var att endast en mycket liten andel av alla homosexuella förbindelser upptäcktes. Detta innebar att det endast var exklusiva tillfällen som avgjorde om en gärningsman kom att åtalas och dömas för brott mot 18:10. Lundstedt menade att denna slumpmässighet i lagföringen sårade den allmänna rättskänslan och undergrävde respekten för strafflagens allmänna auktoritet.

Lundstedt var även av uppfattningen att en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar var ett nödvändigt moment i bekämpandet av den utpressning som riktades mot de homosexuella. En fortsatt generell kriminalisering skulle enligt motionären medföra fortsatta sociala oangelägenheter för de homosexuella. Att ett utvidgande av straffstadgandet rörande utpressning också var en nödvändig ingrediens i bekämpandet av detta fenomen poängterade han även tydligt.

Vidare antog motionären att ett straffhot i förening med risken att utsättas för utpressning påverkade många homosexuellas livsmod, samt inställning till samhället i stort. Detta genom att deras sexualliv omfattades av ett straffstadgande med allt vad detta medförde, i form av självförakt och skamkänslor över att deras känsloliv måste döljas. Ett generellt förbud mot dessa handlingar medförde även enligt Lundstedt, att många homosexuella kände en oro och ibland även en förtvivlan över risken att stötas ut ur sitt sociala sammanhang till följd av sina sexuella preferenser.³⁴

³³ RD 1933 MAK: 1, s. 6 f.

³⁴ RD 1933 MAK: 1, s 10 f.

I Lundstedts reformförslag förespråkades ett upphävande av 18:10. Straffbudet skulle dock ersättas med en bestämmelse som förbjöd vissa kvalificerade homosexuella otuktshandlingar. Bl.a. föreslogs att homosexuella handlingar, vilka företogs med personer under 18 år skulle vara kriminaliserade. Straffet skulle dock bortfalla om personerna i ålder och utveckling var ungefär jämbördiga. Lundstedts förslag innebar således att en högre skyddsålder om tre år skulle införas för den homosexuella samvaron, jämfört med den heterosexuella. Genom den högre skyddsåldern skulle ungdomarnas sunda utveckling mot en heterosexuell natur komma att skyddas. Motionären motiverade detta förslag med att man, trots avsaknaden av statistik, kunde vara övertygad om att många äldre aktivt homosexuella sökte sig till yngre personer och därigenom äventyrade deras sexuella utveckling. Beträffande straff för dessa kvalificerade handlingar föreslog Lundstedt fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år.³⁵

Båda riksdagens kamrar gav avslag till motionen och följde därmed första lagutskottets rekommendation om att avvakta till dess att 1932 års strafflagberedning hade presenterat sitt förslag till partiella reformer på straffrättens område. Lundstedt hade dock i sin motion pekat på nödvändigheten av en utvidgning av utpressningsbrottet och redan året därpå trädde en ny straffbestämmelse i kraft, vilken också innefattade hot om skandalisering.³⁶

8.2 SOU 1935:68, Promemoria angående ändringar i strafflagen beträffande straffstatserna för särskilda brott m.m.

Efter att Vilhelm Lundstedt hade presenterat sitt förslag till lagreform för riksdagen ålades medicinalstyrelsen av regeringen, att bistå strafflagberedningen med ett yttrande beträffande homosexuella handlingars straffbarhet. Detta yttrande publicerades som ett separat del i strafflagberedningens utredning, SOU 1935:68.

8.2.1 Medicinalstyrelsens yttrande

Den s.k. sekundära könskaraktärsteorin var utgångspunkt i medicinalstyrelsens teori beträffande orsaken till de homosexuella handlingarnas förekomst. Teorin innebar att alla individer, förutom att bära på det egna könets organ, även i större eller mindre omfattning bar på rudimentära anlag för det motsatta könets organ. Utifrån denna teori fann medicinalstyrelsen det därför mycket sannolikt att motsvarande dubbelhet även fanns i, de för människans erotiska uppträdande, viktiga centra i centrala nervsystemet. Medicinalstyrelsen fann det därför rimligt att anta att varje människa i förhållande till sina anlag, i större eller mindre utsträckning, var bisexuella. I en viss

³⁵ Ibid., s. 28-30.

³⁶ Rydström, J, a.a. 2001, s. 179.

ålder, innan sexualiteten hade mognat kunde därför denna bisexualitet ta sig uttryck i en psykisk dragning, av erotisk karaktär, till personer av det egna könet. I och med den sexuella mognaden, fixerades dock i de flesta fall den erotiska dragningen till personer av det motsatta könet. Denna utveckling uteblev dock i vissa fall och ersattes med en utveckling mot homosexualitet. Orsaken till denna utveckling var i de flesta fall biologisk och befarades även till viss grad vara ärftligt betingad. Medicinalstyrelsen menade dock att även yttre omständigheter, i kombination med de egna fysiska förutsättningarna, kunde leda till utvecklandet av en homosexuell läggning. Den yttre faktor som ansågs mest vådlig var den egna upplevelsen av homosexuella handlingar. Särskilt påverkbar var personer i den s.k. genombrottsåldern, vilken betecknade perioden före den fullständiga sexuella mognadens inträdande.

Medicinalstyrelsens ståndpunkt var att samhällets ingripande mot homosexualitetens yttringar skulle inskränkas till de fall där dessa kunde medföra skada för sin omgivning. Med en hänvisning till det ovan anförda resonemanget ansåg medicinalstyrelsen att samhället åtgärder skulle begränsas till att skydda barn och ungdomar, vilka inte uppnått fullständig sexuell mognad. Medicinalstyrelsen menade att det med hänsyn till människans fortbestånd var relevant att skydda den normalskapta ungdomen från omständigheter som kunde medföra att de utvecklade en homosexuell läggning. Man ansåg därför att homosexuell samvaro med en person understigande 20 år skulle vara förbjuden. Medicinalstyrelsen var dock inte av uppfattningen att dessa gärningar skulle åtföljas av någon straffrättslig påföljd. Då homosexuella handlingar begångna med personer understigande denna skyddsålder var ett uttryck för gärningsmannens biologiska eller psykologiska skapnad, skulle samhället bemöta dessa handlingar på samma sätt som det reagerade mot andra, på det psykiska planet anormala personer, vilka utgjorde en fara för andra personers säkerhet, liv eller hälsa. Genom att gärningsmannen utan föregående åtal tvångsomhändertogs och på obestämd tid behandlades på sinnessjukhus skulle ungdomens heterosexuella utveckling skyddas. Medicinalstyrelsens ansåg m.a.o. att en homosexuell handling, vilken företogs med en person understigande 20 år, var ett utslag av sinnessjukdom, varför gärningsmannen inte kunde hållas straffrättsligt ansvarig för sin gärning. Denne skulle istället p.g.a. recidivriskerna vårdas på sinnessjukhus.³⁷

I Medicinalstyrelsens konkreta reformförslag förespråkades ett avskaffande av straffbestämmelsen rörande homosexuella handlingar i 18:10, samt vissa ändringar i sinnessjuklagen. Bl.a. föreslogs ett utökat ansvar för de myndigheter som hade en skyldighet att bereda vård åt sinnessjuka. Dessa skulle enligt förslaget även vara skyldiga att bereda vård åt personer, vilka företagit homosexuell otukt med person under 20 år.³⁸

Reformförslaget möttes av en omfattande kritik, bl.a. påpekades att många homosexuella handlingar företogs av personer med heterosexuell läggning, varför meningsfullheten i att bereda dessa vård kraftigt ifrågasattes. Vidare

³⁷ SOU 1935:68, s. 78-80.

³⁸ SOU 1935:68, s. 80.

menade kritikerna att det inte fanns någon effektiv metod för att bota handlingarnas grundorsak.³⁹

8.2.2 Strafflagberedningens reformförslag

Strafflagberedningen som hade tagit intryck av den medicinska forskningen betraktade, precis som medicinalstyrelsen, homosexualitet som något i huvudsak biologiskt betingat. Lagberedningen poängterade därför utifrån detta ställningstagande att ett straffhot inte skulle avhålla den homosexuelle ifrån att omsätta sin naturliga könsdrift i handling. Att låta homosexuella handlingar vara kriminaliserade kunde därför endast vara motiverat i de fall där handlingarna medförde fara för sociala skador. Då dessa handlingar begångna mellan vuxna personer, i regel inte medförde några sociala skador, fanns det inte någon anledning till en fortsatt kriminalisering av dessa. Åtalets slumpmässighet, såväl som att kriminaliseringen utgjorde ett vapen för utpressare, framhölls även i strafflagberedningens utredning.

Avseende homosexuella handlingar, vilka företogs med barn och ungdomar befarande strafflagberedningen, i överstämmelse med medicinalstyrelsens yttrande, att gärningar av detta slag kunde skada individens utveckling mot en heterosexuell läggning. Strafflagberedningen menade att det fick anses klarlagt att homosexuella upplevelser under barn- och ungdomsåren, åtminstone när de kroppslig och psykiska förutsättningarna fanns, kunde innebära ett utvecklande av en homosexuell läggning. Homosexuella handlingar riktade mot barn och ungdomar skulle därför i möjligaste mån motverkas. Till skillnad från medicinalstyrelsen var strafflagberedningen av uppfattning att detta motverkande skulle ske genom ett straffhot. Som motivering till sitt ställningstagande framhöll lagberedningen att det skulle innebära ett allt för stort avsteg ifrån de rådande rättspsykiatriska principerna att betrakta eller jämställa homosexuella handlingar riktade mot ungdomar med sinnessjukdom, vilket då enligt 5:5 strafflagen skulle frita gärningsmannen från straffrättsligt ansvar⁴⁰. Även argumentet att homosexuella handlingar i viss utsträckning företogs av personer med heterosexuell läggning talade enligt strafflagberedningen emot medicinalstyrelsens ståndpunkt.

För att skydda ungdomen föreslog strafflagberedningen ett förbud mot att företa sexuella handlingar med personer av samma kön, vilka inte uppnått 20 år. Denna ålder ansåg strafflagberedningen sammanfalla med åldern för fullständig sexuell mognad. Straffet för denna kvalificerade handling föreslogs vara fängelse eller straffarbete i högst två år. Hade handlingen begåtts med en person som inte uppnått 15 års ålder skulle domstolen ha en möjlighet att skärpa tiden för straffarbetet till fyra år.

Beträffande homosexuella handlingar begångna mellan personer som inte uppnått 20 års ålder föreslogs en möjlighet till straffrihet. Denna skulle in-

³⁹ Rydström, J, a.a. 2001, s. 180.

⁴⁰ ”Gärning, som begås av den, som är avvita, eller vilken förståndets bruk, genom sjukdom eller ålderdomssvaghet, är berövat, vare strafflös”, 5:5 strafflagen

träda om de sexuella handlingarna hade begåtts mellan personer som i ålder och utveckling var jämställda, samt om omständigheterna i det enskilda fallet var synnerligen förmildrande. Strafflagberedningen motiverade den potentiella straffriheten med att homosexuella handlingar begångna mellan minderåriga, mer var att betrakta som ett utslag av okynne, än en avspiegling av personernas sexuella drifter. Homosexuella handlingar företagna under dessa omständigheter ansågs därför vara utan nämnvärd betydelse för vederbörandes utveckling av en heterosexuell natur.⁴¹

Efter ett omfattande departementsarbete kom 1937 års proposition, angående ändringar i vissa delar av strafflagen, ändå inte att innehålla något reformförslag beträffande 18:10. Anledningen till detta var den nytillträdda justitieministern K.G. Westmans syn på homosexualitetens orsaker. Denne menade att de biologiska faktorerna hade tillmätts en allt för stor betydelse i strafflagberedningens utredning och framhöll istället yttre, sociala faktorer som de dominerande orsakerna till homosexualiteten och då även till de homosexuella handlingarnas förekomst. Stöd för sin ståndpunkt hämtade Westman ifrån historien. Denne menade att förekomsten av homosexuella handlingar hade varierat mellan olika befolkningsgrupper och historiska epoker, varför huvudorsaken inte kunde vara biologisk. Beträffande homosexuella handlingar mellan vuxna ansåg Westman även, till skillnad från strafflagberedningen, att dessa kunde medföra sociala skador. Denne menade att dessa handlingar mellan vuxna, dels kunde åstadkomma allvarliga psykologiska skador hos de inblandade, dels innebära en fara för psykologisk smitta till andra. Till följd av detta ansåg sig inte Westman kunna medverka till en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar.⁴²

Strafflagberedningen fortsatte dock sitt utredningsarbete angående homosexuella handlingars straffbarhet under Westmans ämbetsperiod. Under 1941 offentliggjordes inte mindre än två statliga utredningar, vilka behandlade detta ämne. Den första utredningen att publiceras var författad av psykiatriprofessorn Alfred Petrén, medan den andra var undertecknad strafflagberedningen.

8.3 SOU 1941:3, Åtgärder för bekämpandet av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar

Utredningen vilken författades av psykiatriprofessor Anton Petrén, skulle kunna ses som en sammanjämkning av medicinalstyrelsens yttrande och strafflagberedningens utredning från 1935. Petrén betraktade, precis som den föregående utredningen, homosexualitet som något till störst delen biologiskt betingat. Dock ansåg även han att yttre, sociala omständigheter kunde leda till utvecklandet av en homosexuell läggning. Med denna utgångs-

⁴¹ SOU 1935:68, s. 81-84.

⁴² Kunglig Majestäts proposition 1937: 187, s. 91 f.

punkt gjorde utredaren åtskillnad mellan konstitutionellt homosexuella, vars läggning var medfödd och personer som företog homosexuella handlingar till följd av en utvecklad homosexualitet. Utöver dessa två kategorier företogs homosexuella handlingar till viss del även av personer med ”normal” könsdrift.

Petrén var av uppfattningen att endast homosexuella handlingar, vilka kunde leda till skada för andra personer skulle vara kriminaliserade. Denne menade att samhället genom ett straffhot skulle skyddas från homosexualitetens samhällsfarliga yttringar. Petrén föreslog därför en reformering av lydelsen i 18:10, innebärandes ett förbud mot att företa homosexuella handlingar med personer understigande 20 år. Professorns förslag följde därmed så långt strafflagberedningens reformförslag. Petrén menade dock att det med tanke på recidivfaran var fullständigt meningslöst att döma en konstitutionellt homosexuell person till straff utan efterföljande skyddsåtgärd. Detta då en straffrättslig sanktion inte inverkar på den biologiska driften. Petrén förespråkade därför att konstitutionellt homosexuella, till skillnad från andra gärningsmän, skulle ådömas behandling på sinnessjukhus eller motsvarande institution. För att utröna om en person tillhörde kategorin konstitutionellt homosexuella föreslog Petrén att alla personer som åtalades för brott mot 18:10 skulle genomgå en rättspsykiatrisk undersökning. Genom detta obligatorium skulle lämplig påföljd sedan kunna påföras den tilltalade om denne befanns skyldig.

Petréns utredning innehöll förutom den ovan nämnda förslaget om en reformering av 18:10, dels ett förslag om ändring av 5:5 strafflagen, dels ett förslag om ändring i sinnessjuklagen. Beträffande det förstnämnda lagrummet föreslogs en ändring med innebörden att det inte enbart skulle vara sinnesslöa och sinnessjuka personer som, p.g.a. sitt sinnetillstånd vid brottets företagande, skulle kunna straffriförklaras. Även personer med en abnormitet, vilken var att jämställa med sinnessjukdom skulle kunna förklaras strafffria. Denna lagändring skulle då innebära att homosexuella personer kunde ådömas sinnessjukvård efter en utvidgning av sinnessjuklagen. Petréns reformförslag på detta område innebar att statens skyldighet att bereda mentalsjukvård skulle utvidgas till att även omfatta personer vilka befunnits skyldiga till brott mot 18:10.⁴³

8.4 SOU 1941:32, Åtgärder för bekämpandet av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar

Strafflagberedningen, till viss del bestående av en ny uppsättning utredare, inledde sin utredning med att konstatera att det fick anses klarlagt att homosexuella handlingar i stor utsträckning var betingade av en konstitutionell, ärftlig särart hos vissa individer, innebärandes att den sexuella driften ute-

⁴³ SOU 1941:3, s. 7-8, 15- 24.

slutande eller i övervägande grad riktades mot personer av samma kön.⁴⁴ Dock ansåg lagberedningen, som nedan kommer att framgå, att även yttre faktorer i viss mån kunde leda till ett utvecklande av en homosexuell läggning.

Beträffande förekomsten av homosexuella handlingar konstaterade strafflagberedningen att det ur samhällssynpunkt var angeläget att motverka de homosexuella handlingarnas utbredning och bekämpa dess samhällsfarliga yttringar. Beträffande lämpligt medel för detta fördes en diskussion om en fortsatt generell kriminalisering i utredningen. Diskursen utmynnade i ett ställningstagande mot ett generellt förbud mot homosexuella handlingar. De argument som presenterades mot ett bibehållande av 18:10 i dess ursprungliga lydelse känns igen ifrån professor Lundstedts motion, samt strafflagberedningens sex år gamla utredning. Utredarna framhöll framförallt straffstadgandets bristande effektivitet som argument mot ett bibehållande av straffbestämmelsens lydelse. Genom att endast en bråkdel av alla homosexuella handlingar beivrades, befarades strafflagberedningen att straffstadgandets avhållande effekt på allmänheten försvagades. Lagberedningen framhöll vidare att ett frihetsberövande straff inte hade någon större avhållande effekt de dömdes framtida handlande, lika lite som ett straffhot skulle avhålla en icke dömd homosexuell person ifrån att omsätta sin könsdrift i handling.⁴⁵

Enligt lagberedningen skulle straff dock även i fortsättningen utdömas i de fall där de homosexuella handlingarna hade företagits under sådana omständigheter att sociala intressen hotades. Det intresse som lagberedningen framförallt avsåg att skydda genom ett straffhot var ungdomens sunda utveckling mot heterosexualitet.

För att ett så effektivt skydd som möjligt skulle åstadkommas föreslog strafflagberedningen, till skillnad från de tidigare utredningarna, att även försök till homosexuell otukt med ungdomar skulle vara kriminaliserat. Genom en sådan åtgärd skulle homosexuella motverkas att visa sin sexuella läggning på platser där allmänheten vistades. Härigenom skulle den fara för psykiska smitta som ett öppet manifesterande av homosexuell läggning kunde medföra, till viss del motverkas.⁴⁶

Gränsen för vilka som skulle betraktas som ungdomar föreslogs vara 21 år, vilken också var myndighetsåldern vid denna tid. Hos personer som uppnått denna ålder kunde, enligt strafflagberedningen, en allmän fysisk och psykisk mognad, samt en förmåga att självständigt bestämma över sitt sexualliv förväntas. Personer fyllda 21 ansågs därför inte vara i behov av något lagstadgat skydd.⁴⁷

En inskränkning i kriminaliseringen ansågs dock nödvändig för att motverka de oangelägenheter som annars skulle kunna uppkomma. Erfarenheterna

⁴⁴ SOU 1941:32, s. 9.

⁴⁵ SOU 1941:32, s. 13 f.

⁴⁶ SOU 1941:32, s. 16 f.

⁴⁷ SOU 1941:32, s. 22.

från de större städernas manliga prostitution visade nämligen att det i många fall var de yngre prostituerade som var initiativtagare till de sexuella förbindelserna. Att bestraffa de äldre homosexuella som utsattes för, samt tillmötesgick dessa inviter ansågs därför inte motiverat enligt strafflagberedningen. Även om initiativet kom från den äldre homosexuelle ansågs det inte motiverat att straffa denne, om den yngre redan var hemfallen åt homosexuella böjelser, eller inte saknade praktisk erfarenhet av homosexuella förbindelser. Strafflagberedningen motiverade denna inskränkning med att reformförslagets främsta syfte var att motverka ungdomens utvecklande av en homosexuell läggning.

Med en hänvisning till det ovan angivna, förklarade strafflagberedningen att endast homosexuella handlingar där gärningsmannen förmått eller försökt förmå en person under 21 år till homosexuell otukt, genom ett utnyttjande av dennes oerfarenhet skulle vara straffbart. Med oerfarenhet lät strafflagberedningen jämställa en beroendeställning till den äldre.⁴⁸

Att gärningsmannen själv skulle ha uppnått myndig ålder, 21 år, krävdes inte för att handling skulle vara straffbar. Utredarna ansåg dock att homosexuella handlingar företagna mellan personer understigande denna ålder oftare kunde ses som uttryck för en experimentlusta, än som en manifestation av den sexuella läggningen. Genom reformförslagets avfattning avsåg lagberedningen att otuktsgärningar med en jämnårig och i utvecklingshänseende jämställd person, understigande 21, skulle vara straffria.⁴⁹

Förutom den ovan nämnda huvudregeln föreslogs att straffbestämmelsen även skulle innehålla en kompletterande regel, vilken skulle stadga ett ovillkorligt förbud för personer över 21 år att företa eller försöka företa homosexuella otuktshandlingar med ungdomar under 18 år. Beträffande så pass unga personer ansåg strafflagberedningen det mer angeläget, än i fråga om något äldre personer, att i möjligaste mån söka förhindra allt utövande av homosexuell otukt.⁵⁰

Strafflagberedningen föreslog att straffskalan skulle vara fängelse eller straffarbete i högst två år. Beträffande otuktshandlingar, vilka företagits med personer understigande 15 år ansåg lagberedningen att domstolen skulle ha en möjlighet att döma den skyldige till fyra års straffarbete.⁵¹

Beträffande professor Petréns förslag om att ådöma konstitutionellt homosexuella gärningsmän sinnessjukvård, istället för straffrättslig påföljd var strafflagberedningen negativt inställd. För det första framhöll lagberedningen det mycket vanskliga i att avgöra homosexualitetens orsak i ett enskilt fall. Vidare ansåg lagberedningen det egendomligt att en konstitutionellt homosexuell persons behov av sinnessjukvård skulle vara beroende av hurvida personen som otuktshandlingen företagits med uppnått en viss ålder.

⁴⁸ SOU 1941:32, s. 20 f.

⁴⁹ SOU 1941:32, s. 23.

⁵⁰ SOU 1941:32, s. 22.

⁵¹ SOU 1941:32, s. 24.

Strafflagberedningen framhöll att då syftet med omhändertagandet på sinnessjukhus var att skydda ungdomen från homosexuella handlingar, fanns det adekvata medel inom kriminalvården att tillgå. Mot Petréns förslag framlades också argumentet att ett intagande på sinnessjukhus på obestämd tid, inte stod i proportion till de handlingar som omfattades av lagförslaget.⁵²

8.5 Kunglig Majestäts proposition 1944: 13

Inom justitiedepartementet utarbetades under hösten 1943 en proposition rörande en reformering av 18:10, beträffande den onaturliga otukten. I propositionen föreslogs en generell avkriminalisering, medan vissa kvalificerade homosexuella handlingar fortfarande skulle vara straffbelagda. Precis som i strafflagberedningens utredning, var det skyddet för ungdomens sunda utveckling mot en heterosexuell läggning som sattes i propositionens fokus. Vid en jämförelse mellan de båda dokumenten framkommer dock att propositionen gick betydligt längre i sin kriminalisering.

Bland skillnaderna framträder propositionens förslag om ett ovillkorligt förbud mot homosexuella handlingar med ungdomar understigande 15 år. Att som strafflagberedningen endast vilja bestraffa dessa under förutsättningen att gärningsmannen själv hade uppnått 21 år, ansåg departementschefen inte tillfredställande. Denne motiverade sitt ställningstagande med att en sådan avfattning inte på ett adekvat sätt gav ett tillräckligt skydd för ungdomens sexuella utveckling. I de situationer där den äldre partnern endast var marginellt äldre än den allmänna straffbarhetsåldern, 15 år och ålderskillnaden mellan ”offer” och ”gärningsman” var liten föreslog departementschefen en möjlighet till åtalsunderlåtelse.⁵³

Departementschefen föreslog vidare ett ovillkorligt förbud mot otuktshandlingar begångna med en samkönad person mellan 15 och 18 år, under förutsättning att den äldre gärningsmannen själv uppnått 18 års ålder. Propositionen gick således längre i sin kriminalisering, jämfört med strafflagberedningens förslag, där gärningsmannen skulle ha uppnått 21 års ålder för att handlingen skulle vara straffbar.

Den mest radikala förändringen i förhållande till strafflagberedningens förslag, var att propositionen inte innehöll någon övre gräns beträffande ”brottsloshets” ålder i de situationer då gärningsmannen utnyttjat dennes oerfarenhet eller beroendeställning. I strafflagberedningens förslag skulle handlingar begångna under dessa omständigheter endast vara kriminaliserade i förhållande till personer mellan 18 och 21 år. Departementschefen motiverade sitt ställningstagande med att det fanns ett praktiskt behov av att även skydda personer över 21 år mot homosexuella närmanden företagna under de givna omständigheterna. Ett exempel på en sådan situation var då

⁵² SOU 1941:32, s. 19.

⁵³ Kunglig Majestäts proposition 1944:13, s. 47.

lärare utnyttjade sin överordnade ställning för att förmå elever fylla 21 år till homosexuell otukt, eller då en arbetsgivare eller någon annan överordnad drog nytta av sin ställning för att få till stånd en homosexuell samvaro.⁵⁴

I propositionen föreslogs att homosexuella handlingar vilka företagits med en person understigande 15 år skulle kunna bestraffas med fyra års straffarbete eller fängelse. I övriga fall föreslogs ett straffmaximum om två års straffarbete eller fängelse.⁵⁵

Då propositionen presenterades för riksdagen på våren 1944 innehöll den, trots departementschefens uttalanden, en övre gräns beträffande ”brottsoffrets” ålder i syfte att inskränka straffstadgandets tillämplighet. Detta efter att propositionen i detta avseende hade kritiserats av första lagutskottet. Avsaknaden av en åldersgräns beträffade straffbestämmelsens tillämplighet skulle enligt lagutskottet stå i strid med lagreformens huvudsakliga syfte, nämligen att skydda ungdomen ifrån att utveckla en homosexuell läggning. Utskottet ansåg därför att den övre åldersgränsen om 21 år för bestämmelsens tillämplighet som presenterades i SOU 1941:32, skulle införas i propositionen.⁵⁶

Riksdagen antog den 15 mars 1944 den utarbetade propositionen, med den av lagutskottet förespråkade ändringen. Den reformerade straffbestämmelsen trädde i kraft 1 juli samma år och innebar således en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar mellan myndiga personer. 18:10 fick efter lagreformen följande lydelse:

” Övar någon otukt med annan av samma kön, som ej fyllt femton år, döms till straffarbete i högst fyra år.

Har någon övat sådan otukt med den, som fyllt femton men ej arton år, och var han själv ej under arton år, dömes till straffarbete i högst två år eller fängelse.

Har någon som fyllt arton år övat otukt med annan av samma kön som fyllt arton men ej tjuguet år, under utnyttjande av dennes oerfarenhet eller beroendeställning straffas som i 2 mom. sägs.

Försök till brott, som nu sagt är, straffas efter ty i 3 kap. stadgas.”⁵⁷

⁵⁴ prop. 1944:13 s. 48 f.

⁵⁵ prop. 1944:13 s. 150.

⁵⁶ Första lagutskottets utlåtande 1944 nr. 12, s. 30 f.

⁵⁷ SFS 1944:167.

9 Högsta domstolens domar avseende 18:10, åren 1930-1943

NJA 1931 s. 132

I detta mål stod två män åtalade för brott mot 18:10. I gärningsbeskrivningen påstods att de två männen hade masturberat åt varandra i en offentlig pissoar. Högsta domstolen dömde de tilltalade enligt 18:13 för tukt och sedlighetsårande beteende, med motiveringen att brottet inte hade kommit till fullbordad handling.

Analys

En första fråga att ställa sig är vad Högsta domstolen menade med att gärningen inte var fullbordad. Om Högsta domstolen dömde i konsekvens med sin utarbetade praxis, torde domstolens motivering innebära att någon masturbering inte kunde bevisas ha kommit till stånd. Möjligt är att det enbart kunde bevisas att männen tagit på varandra utanpå byxorna, en handling som i enlighet med NJA 1918 s. 410 var att betrakta som tukt och sedlighetsårande beteende enligt 18:13.

NJA 1934 s. 642

Det intressanta i detta rättsfall är Högsta domstolens utslag beträffande påföljden för två män, vilka befanns skyldiga till att under ett års tid vid mångtaliga tillfällen ha bedrivit otukt med varandra. De gärningar som lades männen till last var att de masturberat åt varandra till sädesavgång. Av rättsfallet framkommer vidare att det inte påstods att någon av männen hade företagit några onaturliga otuktshandlingar med någon annan, än den i samma mål tilltalade parten. Rådhusrätten, samt hovrätten dömde de båda gärningsmännen till vardera tre månaders straffarbete med en tillämpning av 18:10. Högsta domstolen ändrade underrätternas domar avseende påföljden genom att tilldöma de båda gärningsmännen villkorlig dom med tillämpning av lag 28 juni 1918, angående villkorlig straffdom.

I den vid tillfället för domen gällande lagen om villkorlig straffdom, stadgades i lagens första paragraf, att den som dömts till straffarbete i högst sex månader, eller fängelse i ett år, kunde få sitt straff förklarat vilande. En ytterligare förutsättning för att en villkorlig dom skulle få meddelas var att det förelåg en skälig andledning att anta att gärningsmannen, även utan straff, skulle låta sig rättas. De omständigheter som särskilt skulle beaktas vid en sådan bedömning var gärningsmannens karaktär och personliga förhållanden.

Analys

Högsta domstolens utslag i påföljdsdelen, måste mot bakgrund av den första paragrafens lydelse i lagen om villkorlig straffdom, ha grundats på en prognos rörande de båda gärningsmännens framtida handlande. Hur kan då Högsta domstolen ha resonerat då de valde att påföra männen en villkorlig dom, i stället för ett frihetsberövande straff? Detta kan det självklart endast spekuleras i. I rättsfallet påstås inte att någon av männen hade utövat onaturlig otukt med någon annan, än den andra i målet tilltalade parten. Denna omständighet talade möjligen för att de båda männen, som kan ha haft någon typ av förhållande, inte heller i fortsättningen skulle söka sig till andra partners för att upprepa den kriminaliserade handlingen. Någon omständighet som antyder att de båda gärningsmännen skulle avhålla sig ifrån varandra framkommer dock inte i rättsfallet. Ändock valde Högsta domstolen att förklara gärningsmännens straff vilande, varför?

Tänkbart är att Högsta domstolen kan ha påverkats av den sedan länge, pågående avkriminaliseringsdebatten. Exempelvis är det möjligt att Högsta domstolen hade tagit åt sig den nya teorin, där orsaken till de homosexuella handlingarna förklarades genom en hänvisning till individens karaktär, dennes homosexualitet. Att Högsta domstolen, trots avsaknaden av explicita uttryck, kan ha betraktat de båda männen som homosexuella är inte omöjligt med beaktande av att det har rört sig om upprepade homosexuella handlingar. Att då inte påföra männen någon frihetsberövande påföljd skulle därmed stå i överensstämmelse med de avkriminaliseringsargument som presenterades i både professor Lundstedts motion från 1933, samt Frey Svenssons artikel från 1907. Detta då de båda författarna förespråkade en avkriminalisering av homosexuella handlingar mellan vuxna bl.a. med motiveringen att någon frihetsberövande påföljd inte förändrade gärningsmannens homosexuella läggning och därmed inte heller orsaken till handlingarnas företagande. Båda dessa dokument fanns också publicerade vid tidpunkten för domen.

En annan tänkbar argumentering som Högsta domstolen skulle kunna ha tagit sin utgångspunkt i, när de valde att påföra männen villkorlig dom var resonemanget rörande social skada. Detta resonemang kan skönjas i både Frey Svenssons artikel från 1907, och i professor Lundstedts motion från 1933, samt är explicit återkommande i de statliga utredningarna från 1935 och framåt. Utifrån detta resonemang skulle enbart homosexuella handlingar, vilka kunde medföra social skada vara kriminaliserade. Homosexuella handlingar vilka företogs med barn och ungdomar i utvecklingsåldern ansågs vara de mest skadliga. Detta då dessa handlingar kunde påverka ungdomarnas sunda utveckling mot en heterosexuell läggning. Homosexuella handlingar mellan vuxna, vilka uppnått sexuell mognad och vars sexualitet därför inte var lika påverkbar, ansågs utifrån detta resonemang inte socialt skadliga. Att Högsta domstolen påförde gärningsmännen villkorlig dom i detta fall kan m.a.o. ha påverkats av att homosexuella handlingar mellan vuxna, utifrån resonemanget om social skada, inte längre betraktades lika allvarliga som tidigare.

NJA 1938 s. 328

Av intresse i detta rättsfall är de olika domstolarnas bedömning av den tilltalades straffansvar. Av gärningsbeskrivningen framkommer att den tilltalade vid olika tillfällen hade bedrivit onaturlig otukt med sammanlagt sex olika män i åldrarna 15-25 år. Vad den onaturliga otukten hade bestått i framgår inte av rättsfallet. Rådhusrätten och hovrätten fann, efter ett uttalande av medicinalstyrelsen, att den tilltalade i enlighet med 5:5 strafflagen, hade förövat de brottsliga handlingarna i ett sådant sjukligt tillstånd att han inte kunde hållas straffrättsligt ansvarig för dessa, varför mannen tilldömdes vård på sinnessjukhus.

Högsta domstolen var delvis av en annan uppfattning. Den tilltalade ansågs inte ha befunnit sig i ett sådant sjukligt tillstånd som avsågs i 5:5 vid gärningstillfällena, varför handlingarna inte var straffria. Domstolen fann istället att den tilltalades sinnesbeskaffenhet hade varit av en sådan karaktär som avsågs i 5:6 strafflagen⁵⁸. Den tilltalade hade vid brottens förövande saknat förståndets fulla bruk och till följd därav, skulle straffet för de brottsliga gärningarna sättas lägre än vad som stadgades i praxis. Högsta domstolen fann till följd av omständigheterna att straffet för de förövande brotten motsvarade 11 månaders fängelse.

Analys

Detta rättsfall kan till viss del illustrera juristernas och läkarnas olika inställning till påföljden för brott mot 18:10, då den onaturliga otukten företagits med ungdomar. Klara paralleller kan ses mellan de olika instansernas ställningstaganden och de ståndpunkter som medicinalstyrelsen respektive strafflagberedningen intog i SOU 1935:68, vilken var publicerad vid domstillfället. Rådhusrätten och hovrättens utslag avspeglar tydligt medicinalstyrelsen allmänna uppfattning om att homosexuella handlingar begångna med personer under 20 år skulle jämföras med sinnessjukdom. I detta fall var det åtminstone en av ynglingarna som inte hade fyllt 20 år. I rättsfallet specificeras inte åldersfördelningen mellan de sex pojkar. Likheterna mellan Högsta domstolens utslag och strafflagberedningens ställningstaganden kan också ses. Genom sin dom kan det antas att Högsta domstolen ville sända signaler till underrätterna att onaturlig otukt även i fortsättningen skulle åtföljas av en straffrättslig påföljd och att ansvaret för gärningsmannen därmed skulle kvarligga hos juristerna och inte överföras till läkarna.

NJA 1938 s. 330

Precis som i det ovan refererade rättsfallet, NJA 1934 s. 642 är det Högsta domstolens påföljdsval som är av intresse. I detta mål befanns en man skyldig till att ha bedrivit onaturlig otukt med sammanlagt två män vid flertalet olika tillfällen. Vad gärningarna hade bestått i konkretiseras inte i gärningsbeskrivningen. Mannen dömdes av såväl rådhusrätt som hovrätt till sammanlagt sex månaders straffarbete för de båda brotten. Högsta domstolen

⁵⁸ ”Prövas någon, som brottslig gärning begått, därvid hava av kropps- eller sinnessjukdom, ålderssvaghet eller annan, utan egen skuld, iråkat förvirring saknat förståndets fulla bruk, ehuru han ej kan vara strafflös anses efter 5 §; då må, efter omständigheterna, straffet ned sättas till under vad allmänhet å gärningen bort följa”, strafflagen 5:6.

hade inte någonting att erinra mot underrätternas domar, men förklarade p.g.a. nåd straffet vilande i enlighet med lagen om villkorlig straffdom.

Analys

Av domen framkommer att Högsta domstolen inte, som i det ovan nämnda rättsfallet NJA 1934 s. 642, använde sig av en direkt tillämpning av lagen om villkorlig straffdom. I stället förklarades straffet vilande p.g.a. nåd. Det första som därför torde kunna konstateras är att Högsta domstolens prognos angående gärningsmannens fortsatta handlande inte var fullt lika positiv som i det ovan nämnda rättsfallen. Anledningen till den negativa prognosen kan ha varit att de brottsliga handlingarna hade företagits med två olika män. Denna omständighet skulle kunna ha tolkats som att gärningsmannen hade en benägenhet att skaffa sig flera sexuella partners och att risken därför var större, än i det ovan nämnda fallet, för att gärningsmannen även i fortsättningen skulle begå onaturliga otuktshandlingar.

Möjligt är att Högsta domstolen hade tagit intryck av avkriminaliseringsdebatten, när de av nåd valde att förklara gärningsmannens straff vilande. Tänkbart är att Högsta domstolen betraktade gärningsmannen som homosexuell och därför ansåg att ett frihetsberövande straff inte skulle påverka orsaken till gärningsmannens beteende. Som ovan har angivits återfinns detta resonemang i såväl Vilhelm Lundstedts motion från 1933, som i strafflagberedningens utredning från 1935. En annan möjlighet är att Högsta domstolen, utifrån det i analysen till NJA 1934 s. 642, angivna resonemang-
et om social skada, inte betraktade de företagna brotten som så allvarliga och därför valde att förklara fängelsestraffet vilande. Gärningarna hade även i detta fall begåtts mellan vuxna män, varför de onaturliga otuktshandlingarna inte torde ha inverkat på deras sexuella läggning och därmed inte hade medfört någon fara för social skada. Resonemanget angående social skada återfinns bl.a. i strafflagberedningens utredning från 1935, och är sedan återkommande i alla statliga utredningar som föregick den generella avkriminaliseringen 1944.

NJA 1938 s. 332

Högsta domstolens tredje avgörande från detta år, rörde frågan om straffansvar för den som passivt hade deltagit i en onaturlig otuktshandling bestående av analpenetration. I detta fall hade två män vid sju tillfällen bedrivit onaturlig otukt med varandra. Gärningarna hade bestått i att den aktive mannen analt hade penetrerat sin partner, vilken enligt egen utsago endast hade fått sädesavgång vid ett av dessa tillfällen och detta först efter att den aktive parten masturberat åt honom.

Med en hänvisning till NJA 1901 s. 440 framhöll den passive partens rättegångsbiträde att hans klient inte kunde hållas straffrättsligt ansvarig för sitt deltagande i de kriminaliserade handlingarna. Rättegångsbiträdet menade att hans klient hade känt en motvilja mot de onaturliga otuktshandlingarna. Denne hade vid samtliga tillfällen intagit en passiv roll och låtit sig brukas av sin partner. Att klienten endast hade haft sädesavgång vid ett av tillfällena och detta först efter masturbation, ansåg rättegångsbiträdet visade på att

denne hade varit oberörd av den aktive mannens penetrationshandlingar. Den passive parten hade därmed inte känt någon begärelse till den aktive partens gärningar. Vidare hade den aktive parten endast företagit masturbationshandlingen för att tillfredställa sin egen könsdrift. Av rättsfallet framkommer att åklagaren efter rättegångsbiträdets plädering, justerade gärningsbeskrivningen avseende den passive parten. Straffansvar utkrävdes nu endast för den otuktshandling vilken företagits vid tillfället för dennes sädesavgång.

Samtliga tre instanser ansåg att den passive parten hade gjort sig skyldig till brott mot 18:10 och Högsta domstolen dömde därför denne till två månaders straffarbete. I och med domen gick även en tidigare villkorlig straffdom för misshandelsbrott i verkställighet.

Analys

I detta mål ansåg Högsta domstolen att den passive partens deltagande i den onaturliga penetrationshandlingen var av en sådan karaktär att denne kunde hållas straffrättsligt ansvarig för sin medverkan. I jämförelse med 1901 års fall var den enda skillnaden beträffande de objektiva omständigheterna hänförliga till den passive parten, att denne fått sädesavgång vid det åtalade otuktstillfället. Utifrån Högsta domstolens resonemang i 1901 års dom, måste denna omständighet ha ansetts som ett tillräckligt bevis för att den passive parten haft en vilja och känt en begärelse till otuktshandlingen, varför denne kunde påföras ett straffansvar. Genom Högsta domstolens utslag framkom nu uttryckligen att något aktivt handlande inte längre var nödvändigt för att en person skulle fällas till ansvar för brott mot 18:10. Tillräckligt var att personen sexuellt medverkat i penetrationshandlingen, samt att denne känt en vilja och en begärelse till denna. Mer juridiskt uttryckt, räckte det med att den passive parten hade haft uppsåt till den aktive partens onaturliga penetrationshandling för att denne skulle fällas till ansvar för brott mot 18:10.

Att någon villkorlig dom inte påfördes den passive deltagaren antingen med en direkt tillämpning av lagen om villkorlig straffdom, eller som ett utslag av nåd, torde bero på att denne dömts villkorligt för misshandel och att prövotiden fortfarande löpte.

NJA 1940 s. 593

I detta fall befanns en man av Högsta domstolen skyldig till brott mot 18:10, då han mot betalning hade förmått en elva år gammal pojke att masturbera åt honom till sädesavgång. Den principiellt viktiga frågan var vilken typ av påföljd mannen skulle ådömas.

Högsta domstolen dömde gärningsmannen till fyra månaders straffarbete och ändrade därmed hovrättens dom, av vilken det framkom att den tilltalade skulle genomgå sinnessjukvård. I det läkarutlåtande som hovrätten lade till grund för sin påföljdsbestämning framkom att den tilltalade, under förutsättning att denne befanns skyldig till den åtalade gärningen, hade befunnit sig i ett sådant sinnestillstånd vid tiden för handlingen att denne med en tillämpning av 5:5 strafflagen, inte kunde hållas straffrättsligt ansvarig för

denna. I läkarutlåtandet framkom i övrigt inga omständigheter som indikerade att gärningsmannen skulle ha befunnit sig i ett sådant sinnestillstånd, att straffansvarsfrihet skulle aktualiseras.

Analys

Beträffande Högsta domstolens bedömning av den passive partens deltagande ansågs att ett straffansvar kunde påföras denne i konsekvens med den praxis som explicit hade kommit till uttryck i NJA 1938 s. 332. Även i detta rättsfall förekom sädesavgång hos den passive parten, vilket ansågs visa på dennes uppsåt till den onaturliga otuktshandlingen. En skillnad från det ovan nämnda rättsfallet var att något straffansvar inte utkrävdes för den aktive parten i den onaturliga otukten, förmodligen till följd av dennes låga ålder. Detta torde indikera att domstolen bedömde de båda parternas delaktighet i den onaturliga otukten helt oberoende av den andre partens straffansvar. Ytterligare en skillnad från det ovan nämnda rättsfallet var att den passive parten inte hade haft någon kontakt med den aktive partens genitalier. Detta indikerar en utvidgning av det kriminaliserade deltagandet i den onaturliga otukten. Tillräckligt var att den aktive parten haft kontakt med den passive partens kön.

Beträffande påföljden för gärningsmannen gick Högsta domstolen ytterligare en gång emot läkarnas rekommendation att ådöma gärningsmannen sinnesjukvård. Läkarutlåtandet, som i stort fångade andemeningen i medicinalstyrelsens yttrande i SOU 1935:68, beträffande lämplig påföljd för homosexuella handlingar företagna med personer under 20 år, ansågs därmed inte utgöra tillräcklig grund för att den tilltalade skulle befrias från straffansvar. Högsta domstolens påföljdsval indikerar därmed, utifrån läkarutlåtandes avfattning, att inte enbart omständigheterna vid gärningstillfället kunde utgöra tillräcklig grund för att förklara gärningsmannen fri från straffansvar.

Att brottets straffvärde i jämförelse med andra samtida domar sattes högre, påverkades sannolikt av den aktive partens unga ålder, men kan även ha påverkats av att handlingen skedde mot betalning. Att någon villkorlig dom inte påfördes gärningsmannen genom en direkt tillämpning av lagen om villkorlig straffdom eller p.g.a. nåd, hade troligtvis att göra med att Högsta domstolen fortfarande betraktade den begångna gärningen som allvarlig. Sett utifrån resonemangen i de statliga utredningarna var den företagna gärningen i detta mål med beaktande av den aktive partens unga ålder, en kvalificerad gärning som även fortsättningsvis skulle vara kriminaliserad. Detta då den onaturliga otuktsgärningen äventyrade den unges utveckling mot en heterosexuell läggning.

NJA 1943 s. 541

Detta mål vilket var det sista Högsta domstolen prövade innan 1944 års lagreform, rörde återigen gränsdragningsproblematiken mellan straffbestämmelserna onaturlig otukt, 18:10 och tukt och sedlighetssårande beteende, 18:13. I detta fall befanns en man skyldig till att under en kortare stund ha klämt på en femårig pojkes genitalier innanför dennes byxor. Samtliga in-

stanser betraktade den företagna handlingen som tukt och sedlighetssårande beteende och dömde mannen till en månads straffarbete. I och med domstolens utslag i påföljdsdelen kom även en tidigare meddelad villkorlig dom om två månaders straffarbete för brott mot 18:10 att verkställas.

Analys

Av NJA 1918 s. 410 kan utläsas att det var fullkomligt tillräckligt med genitälberöring för handlingen skulle klassificeras som onaturlig otukt enligt 18:10. Någon sädesavgång hos den som vidrördes var således inte nödvändig. En rimlig fråga att ställa är då varför Högsta domstolen endast bedömde den aktuella gärningen som tukt och sedlighetssårande beteende, och inte som onaturlig otukt i överensstämmelse med det ovan angivna rättsfallet. Svaret på denna fråga torde ligga i händelseförloppets utsträckning i tiden. Att handlingen endast hade varat en kortare stund torde m.a.o. ha inverkat på bedömningen. Genom detta avgörande torde domstolarna ha fått ytterligare en aspekt att beakta vid gränsdragning mellan de båda lagrummens tillämplighet. För att genitälberöring skulle vara att klassificera som onaturlig otukt skulle händelseförloppet ha en viss utsträckning i tiden.

Att någon villkorlig dom inte påfördes mannen berodde på att denne redan hade en löpande prøvotid. En rimlig fråga att ställa i detta sammanhang är om gärningsmannen skulle ha påförts en villkorlig dom, förutsatt att denne inte stod under prövning. Det kan självklart endast spekuleras i detta, men utifrån argumentationen om social skada, var det just homosexuella handlingar företagna med barn och ungdomar som ansågs särskilt skadliga. Detta talar emot att en villkorlig dom skulle ha påförts mannen antingen med en direkt tillämpning av lagen om villkorlig straffdom eller p.g.a. nåd.

10 Slutsatser

Om rättsfallen i kapitel 6, i stor utsträckning endast berörde straffbestämmelsens kriminaliserade område, berör rättsfallen i kapitel 9, även frågan om lämplig påföljd för brott mot 18:10, bl.a. till följd av läkarnas och justitierådens skilda uppfattningar i denna fråga. Detta då Högsta domstolen i två av de sju rättsfallen från denna period ändrade underrätternas domar i påföljdsdelen, vilka hade grundats på läkarutlåtanden, från sinnessjukvård till straffrättslig påföljd.

Beträffande de handlingar som omfattades av rekvisitet ”otukt som mot naturen är” vid periodens slut, framträder inte några väsentliga skillnader ifrån den tidigare periodens utarbetade praxis. Att aktivt stimulera sin partner oralt, samt att penetrera denne analt var handlingar som föll inom straffbestämmelsens tillämpningsområde. Även masturbationshandlingar omfattades sedan tidigare utarbetad praxis av rekvisitet ”otukt som mot naturen är”. Av NJA 1943 s. 541 framkommer dock att en masturbationshandling skulle ha en viss utsträckning i tiden för att omfattas av 18:10. Förelåg inte denna omständighet var handlingen endast att bedöma som ett brott mot 18:13, vilken förbjöd tukt och sedlighetssårande beteende.

Genom rättsfallet NJA 1938 s. 332 framkommer uttryckligen att ett passivt deltagande i en penetrationshandling var straffbart, förutsatt att den passiva parten hade känt en vilja och en begärelse till handlingen, eller uttryckt med dagens terminologi, haft uppsåt till handlingen. Högsta domstolen dömde därmed i konsekvens med sitt implicita uttalande i domskälen till NJA 1901 s. 440. Genom NJA 1940 s. 593 utökades det straffbara passiva deltagandet i den onaturliga otukten. Någon kontakt med den aktive partens genitalier ansågs inte nödvändig för att fälla en passiv part till ansvar, tillräckligt var istället att den aktive parten hade haft kontakt med den passive partens kön. Bestämmelsens kriminaliserade område gick därmed utöver dess språkliga lydelse, vilken endast uttryckte ett straffansvar för den som utövade otuktshandlingen, den aktive parten. Högsta domstolen tycks därmed ha betraktat den frivilliga onaturliga otukten som en gärning som företogs mellan personer och inte som en handling som företogs av en person med någon annan.

Studerar sedan straffvärdet för de frivilliga onaturliga otuktshandlingarna begångna mellan vuxna före respektive efter avkriminaliseringsdebattens uppkoms, framkommer att en oral stimulationshandling 1896 tillsattes ett straffvärde på sex månaders straffarbete. 1934 tillsattes flertalet masturbationshandlingar, vilka dock var att anse som ett och samma brott, då de hade företagits med en och samma person, ett straffvärde på tre månaders straffarbete. Av rättsfallen framkommer dock inte om Högsta domstolen tog någon hänsyn till gärningens karaktär vid straffvärdebedömningen. Möjligt är att Högsta domstolen tillsatte en onaturlig otuktshandling, vilken innefattade en kroppsöppningsomslutning ett högre straffvärde än en handling som inte gjorde det. Att handlingens karaktär spelat in vid påföljdsbestämningen

framkommer av praxis till äldre straffrättsliga regleringar, samt indikeras i Högsta domstolens avgöranden från 1914. Detta innebär att det inte utifrån handlingarnas straffvärde, kan dras någon säker slutsats om de frivilliga homosexuella handlingarna begångna mellan vuxna kom att betraktas mindre allvarliga efter avkriminaliseringsdebattens uppkomst än före denna. Av jämförelsen framkommer dock en skillnad om tre månader i straffvärde mellan de båda brotten. I 1934 års fall har det även rört sig om flera handlingar, vilket skulle ha kunnat påverka brottets straffvärde i en skärpande riktning. Trots denna omständighet var straffvärdet lägre i detta rättsfall. Även fast någon säker slutsats inte kan dras utifrån jämförelsen, tycks denna ändå indikera en förändrad syn hos Högsta domstolen, avseende frivilliga homosexuella handlingar mellan vuxna. Ett synsätt som låg i linje med debatten och det politiska arbetet med en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar.

Ytterligare en omständighet som indikerar en förändrad syn hos Högsta domstolen, var dess utdömande av villkorliga domar. Hur domstolen resonerade vid detta påföljdsval kan det endast spekuleras i. En teori är att Högsta domstolen hade tagit till sig den nya teorin angående de homosexuella handlingarnas förekomst. Då ett frihetsberövande straff inte skulle påverka orsaken till handlingarna, vilken var gärningsmannens karaktär, dennes homosexualitet, skulle ett sådant straff inte heller utdömas. Detta argument var flitigt återkommande i de statliga utredningarna, vilka föregick den generella avkriminaliseringen 1944. En annan teori är att Högsta domstolen grundade sitt beslut utifrån avkriminaliseringsargumentet om social skada. Utifrån ett sådant resonemang skulle domstolen ha betraktat frivilliga homosexuella handlingar mellan vuxna som mindre klandervärdiga än tidigare och utifrån detta ställningstagande nöjt sig med att utdela en villkorlig dom för dessa gärningar.

11 Käll- och litteraturförteckning

11.1 Litteratur

Eman, G, 1907: Det homosexuella genombrottet, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, *Sympatiens hemlighetsfulla makt-Stockholms homosexuella 1860-1960*, 1999, Centraltryckeriet AB, Borås

Gamla Testamentet, Bibeln

Häthén, C, *Stat och straff*, 2004, Studentlitteratur, Lund

Liliequist, J, Staten och "sodomiten"- Tystnaden kring homosexuella handlingar i 1600- och 1700-talets Sverige, I Bernheim, Å och Lennerhed, L, (Red.) *Seklernas sex- Bidrag till sexualitetens historia*, 1997, Carlsson Bokförlag, Stockholm

Rydström, J, *Sinners and Citizens- Bestiality and Homosexuality in Sweden 1880-1950*, tryckt av Akademitryck, Edsbruk 2001

Silverstolpe, F, Inledning, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, *Sympatiens hemlighetsfulla makt-Stockholms homosexuella 1860-1960*, 1999, Centraltryckeriet AB, Borås

Silverstolpe, F, Praxis och teori 1726-1864, I Silverstolpe, F, Eman, G, Parikas, D, Rydström, J & Söderström, G, *Sympatiens hemlighetsfulla makt-Stockholms homosexuella 1860-1960*, 1999, Centraltryckeriet AB, Borås

11.2 Artiklar

Rydström, J, Tidelagaren och den homosexuella mannen. Två typer i den svenska rättshistorien, I *Historisk Tidskrift*, häfte 4, 1998

Träskman, P. O., "Om människor som af sathan och sin onda begiärelse låter förföra sigh", I *Historisk Tidskrift för Finland*, 1990

11.3 Offentligt tryck

Förslag till Allmän Criminallag, 1832, Stockholm

Första lagutskottets utlåtande 1944 nr. 12

Kunglig Majestäts proposition 1937: 187

Kunglig Majestäts proposition 1944 nr.13

RD 1933 MAK: 1, Om upphävandet av 18 kap. 10 § strafflagen m.m.

SOU 1935:68, Promemoria angående ändringar i strafflagen beträffande straffsatserna för särskilda brott m.m., utarbetad inom justitiedepartementet

SOU 1941:3, Åtgärder för bekämpandet av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar, av Alfred Petrén

SOU 1941:32, Åtgärder för bekämpandet av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar, avgivet den 1 september 1941

12 Rättsfallsförteckning

NJA 1894 s. 327

NJA 1896 s. 394

NJA 1897 s. 447

NJA 1901 s. 440

NJA 1914 s. 18

NJA 1914 s. 122

NJA 1918 s. 410

NJA 1931 s. 132

NJA 1934 s. 642

NJA 1938 s. 328

NJA 1938 s. 330

NJA 1938 s. 332

NJA 1940 s. 593

NJA 1943 s. 541